

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

факультет фінансів

кафедра корпоративних фінансів і контролінгу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	Фінансовий менеджмент і контролінг
Галузь знань	07 Управління та адміністрування
Спеціальність	072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Форма навчання: очна

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «**Джерела фінансування післявоєнного відновлення
корпоративного сектору**»

здобувача **Пишнюка Дмитра Сергійовича** _____

Науковий керівник: д.е.н., доц. Іващенко А.І.

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації
здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: **д.е.н., проф. Терещенко О.О.**

Київ 2023

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна магістерська робота містить 92 сторінки, 13 таблиць, 3 рисунка, список використаних джерел з 63 найменувань.

«Джерела фінансування післявоєнного відновлення корпоративного сектору»

Об'єктом дослідження є процеси фінансування корпоративного сектору та перспективи його післявоєнного відновлення.

Предметом дослідження є теоретико-методичні засади залучення фінансування у корпоративний сектор.

Метою кваліфікаційної магістерської роботи є аналіз джерел та інструментів залучення фінансування у корпоративний сектор, оцінка впливу війни на його стан та виявлення перспектив щодо фінансування післявоєнного відновлення корпоративного сектору в Україні.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

1. Охарактеризувати сутність, роль та основні типи фінансування корпоративного сектора.
2. Визначити джерела та інструменти залучення фінансування у корпоративний сектор.
3. Визначити проблеми, пов'язані з вибором джерел фінансування та їх вплив на корпоративний сектор.
4. Оцінити вплив війни в Україні на корпоративний сектор
5. Проаналізувати можливості фінансування для післявоєнного відновлення.
6. Визначити пріоритетні джерела фінансування для відновлення корпоративного сектору України.
7. Охарактеризувати Проблеми, які гальмують залучення фінансування післявоєнного відновлення корпоративного сектору України.

8. Проаналізувати зарубіжний досвід вирішення проблем на ринку фінансування корпоративного сектору.

9. Визначити перспективи щодо залучення фінансування на післявоєнне відновлення корпоративного сектору в Україні.

Практичне значення отриманих результатів. У роботі узагальнено існуючі джерела фінансування корпоративного сектору, визначено джерела та інструменти залучення фінансування у корпоративний сектор, здійснено оцінку впливу війни в Україні на корпоративний сектор, проведено аналіз можливості фінансування у післявоєнний період, проаналізовано світовий досвід вирішення проблеми фінансування корпоративного сектору у післявоєнний період та визначено перспективи щодо залучення фінансування на післявоєнне відновлення корпоративного сектору в Україні.

Рік виконання кваліфікаційної магістерської роботи 2023.

Рік захисту роботи 2023.

Ключові слова: джерела фінансування корпоративного сектору, фінансове забезпечення, фінансовий стан, інструменти залучення фінансування, ефективність.

Зміст

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ЗАСАД ФІНАНСУВАННЯ КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРУ	6
1.1 Сутність, роль та основні види фінансування.....	6
1.2 Джерела та інструменти залучення фінансування у корпоративний сектор	9
1.3. Проблеми вибору джерел фінансування.....	14
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ФІНАНСУВАННЯ КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРУ ТА ОЦІНКА ВПЛИВУ ВІЙНИ В УКРАЇНІ	21
2.1. Оцінка впливу війни на корпоративний сектор економіки в Україні	21
2.2. Аналіз можливостей фінансування для післявоєнного відновлення.....	26
2.3. Оцінка пріоритетності джерел фінансування щодо відновлення корпоративного сектору України	39
РОЗДІЛ 3 ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСУВАННЯ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ.....	51
3.1. Проблеми, які гальмують залучення фінансування післявоєнного відновлення корпоративного сектору України	51
3.2. Зарубіжний досвід вирішення проблем на ринку фінансування корпоративного сектору	59
3.3. Перспективи щодо залучення фінансування на післявоєнне відновлення корпоративного сектору в Україні	71
ВИСНОВКИ.....	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	86

ВСТУП

Актуальність теми

Післявоєнне відновлення корпоративного сектору в Україні в сучасних умовах вимагає вдосконалення та розширення джерел фінансування. Конфлікт на сході країни спричинив серйозні збитки для бізнесу та економіки загалом. Ця ситуація потребує комплексного аналізу і розробки стратегій фінансування, спрямованих на підтримку корпоративного сектору. Збільшення ефективності фінансування корпоративних структур є важливим завданням для забезпечення стійкого економічного зростання в країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Науковці та експерти активно досліджують питання фінансування корпоративного сектору в умовах післявоєнного відновлення. З огляду на складність сучасних економічних та політичних викликів, ці дослідження відіграють важливу роль у розробці стратегій та рішень для підтримки підприємств та інших корпоративних структур в Україні.

Мета і завдання дослідження

Метою даної магістерської роботи є аналіз джерел та інструментів залучення фінансування у корпоративний сектор, оцінка впливу війни на його стан та виявлення перспектив щодо фінансування післявоєнного відновлення корпоративного сектору в Україні. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

10. Охарактеризувати сутність, роль та основні типи фінансування корпоративного сектора.
11. Визначити джерела та інструменти залучення фінансування у корпоративний сектор.
12. Визначити проблеми, пов'язані з вибором джерел фінансування та їх вплив на корпоративний сектор.
13. Оцінити вплив війни в Україні на корпоративний сектор

14. Проаналізувати можливості фінансування для післявоєнного відновлення.

15. Визначити пріоритетні джерела фінансування для відновлення корпоративного сектору України.

16. Охарактеризувати Проблеми, які гальмують залучення фінансування післявоєнного відновлення корпоративного сектору України.

17. Проаналізувати зарубіжний досвід вирішення проблем на ринку фінансування корпоративного сектору.

18. Визначити перспективи щодо залучення фінансування на післявоєнне відновлення корпоративного сектору в Україні

Об'єкт дослідження

Об'єктом дослідження є процес фінансування корпоративного сектору в Україні в умовах післявоєнного відновлення.

Предмет дослідження

Предметом дослідження є джерела фінансування та їх вплив на корпоративний сектор України.

Методи дослідження

Для досягнення мети та вирішення завдань дослідження використовуватимуться наступні методи:

1. Аналіз наукової літератури та публікацій з питань фінансування корпоративного сектору.

2. Статистичний аналіз даних щодо фінансового стану корпоративних структур.

3. SWOT-аналіз для визначення сильних та слабких сторін фінансування післявоєнного відновлення корпоративного сектору.

Інформаційною базою дослідження слугували наукові праці вітчизняних вчених, підручники та періодичні видання. Крім того, для написання роботи використовувались нормативно-правові акти, дані Державної служби статистики України та дані Державної установи «Інститут економіки та прогнозування НАН України».

Структура роботи

Магістерська робота складатиметься з наступних розділів:

1. Розділ 1: Теоретико-методичні основи засад фінансування корпоративного сектору, де розглянемо сутність, роль та основні види фінансування, а також джерела та інструменти залучення фінансування у корпоративний сектор і проблеми вибору джерел фінансування.

2. Розділ 2: Дослідження ринку фінансування корпоративного сектору та оцінка впливу війни в Україні, де проведемо оцінку впливу війни на корпоративний сектор, а також аналіз можливостей фінансування для післявоєнного відновлення і оцінимо пріоритетність джерел фінансування.

3. Розділ 3: Проблеми та перспективи розвитку фінансування післявоєнного відновлення корпоративного сектору в Україні, де розглянемо проблеми, які гальмують залучення фінансування, а також зарубіжний досвід вирішення проблем на ринку фінансування корпоративного сектору та перспективи щодо залучення фінансування на післявоєнне відновлення.

4. Висновки, де узагальнимо отримані результати та надамо рекомендації для підтримки фінансування корпоративного сектору в умовах післявоєнного відновлення.

5. Список використаних джерел, де вказані літературні джерела та документи, які використовувалися для підготовки роботи.

Ця структура роботи дозволить систематично розглянути ключові аспекти фінансування корпоративного сектору в умовах післявоєнного відновлення та розробити конкретні рекомендації для поліпшення цього процесу.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ЗАСАД ФІНАНСУВАННЯ КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРУ

1.1 Сутність, роль та основні види фінансування

Сутність фінансування корпоративного сектору полягає в постачанні вітчизняним та міжнародним підприємствам та організаціям необхідних фінансових ресурсів для забезпечення їхньої діяльності та розвитку. Фінансування виступає як життєво важлива артерія, що живить економіку, дозволяючи бізнес-середовищу функціонувати, рости та інновувати в умовах постійних змін та фінансових труднощів. Відправною точкою є потреба корпорацій у забезпеченні фінансових ресурсів для виконання своїх планів і стратегічних завдань.

Ключовим елементом фінансування виступають у першу чергу фінансові ресурси, без наявності яких весь процес є неможливим. розкрити сутність дефініції «фінансування» в одному комплексному визначенні практично неможливо. Тому розглянемо трактування визначення «фінансове забезпечення», як складової частини фінансування.

Таблиця 1.1 – Наукові течії трактування визначення «фінансове забезпечення» [40]

Вчений	Трактування
Москаль О. І.	Фінансове забезпечення – це сукупність економічних відносин, що виникають з приводу пошуку, залучення і ефективного використання фінансових ресурсів
Гладій С. П. Ковальова А. М.	Фінансове забезпечення – це узагальнюючий метод, функція інвестування через фінансові форми
Опарін В. М. Оспіщев В. І. Юрій С. І. Олійник Д. С.	Фінансове забезпечення – це процес організації фінансування на основі відповідної системи фінансування
Родіонова В.М.	Фінансове забезпечення – це покриття витрат на діяльність за рахунок фінансових ресурсів
Сокирська І. Г.	Фінансове забезпечення – із позиції реалізації безперервного

	характеру відтворювальних процесів за рахунок власних і залучених фінансових ресурсів.
--	--

Таким чином, під фінансуванням діяльності підприємства слід розуміти залучення фінансових ресурсів у грошовий обіг суб'єкта господарювання, що досягається шляхом взаємодії, взаємозв'язку та взаємозалежності суб'єктів та об'єктів фінансових відносин через механізм фінансового посередництва.

Роль фінансування у корпоративному секторі не може бути переоцінена. Воно виступає важливим інструментом для вирішення тимчасових фінансових проблем, а також для здійснення довгострокових стратегічних планів. Фінансування дозволяє корпораціям здійснювати інновації, розширювати бізнес, входити на нові ринки та реагувати на зміни в зовнішньому середовищі. Особливо важливою вона стає в умовах післявоєнного відновлення, коли економіка та підприємства потребують значних ресурсів для відновлення та розвитку [12, 60]. Основні види фінансування, такі як банківське фінансування, емісія акцій, облігації та внутрішнє фінансування, є ключовими для забезпечення фінансових потреб корпоративного сектору.

1. Банківське фінансування включає в себе одержання кредитів та позик від банків. Цей вид фінансування є важливим для забезпечення ліквідності та поточних потреб підприємств. Банківське фінансування дозволяє компаніям отримувати необхідні кошти на короткий термін, щоб покрити оперативні витрати та забезпечити обіг підприємства.

2. Емісія акцій передбачає випуск нових акцій компанією для залучення капіталу від інвесторів. Це дає можливість компаніям розширити власний капітал та залучити нові інвестиції для розвитку бізнесу. Емісія акцій може бути ефективним способом для розвитку та розширення компанії, але вона також призводить до збільшення кількості акціонерів та розподілу частини прибутків.

3. Облігації являють собою інструмент фінансування, в якому компанія випускає облігації, обов'язкові для виплати в майбутньому з фіксованою відсотковою ставкою. Цей вид фінансування дозволяє компаніям залучити значні суми коштів для великих інвестиційних проектів. Однак облігації зобов'язують компанії до виплати відсотків та основної суми в майбутньому.

4. Внутрішнє фінансування включає в себе використання власних резервів та прибутків компанії для фінансування власних проектів та ініціатив. Цей вид фінансування дозволяє компаніям заощадити на відсотках та зберегти контроль над рішеннями. Однак обмежена наявність внутрішніх ресурсів може обмежувати можливості росту та розвитку компанії.

5. Венчурний капітал: Венчурні інвестори вкладають кошти в компанії-початківці з високим потенціалом зростання в обмін на частку в акціонерному капіталі. Це може бути ризиковано, але може принести високі прибутки, якщо компанія буде успішною. Це рішення є оптимальним для стартапів з високим потенціалом зростання.

6. Інвестори-ангели - це люди, які вкладають свої особисті кошти в стартапи в обмін на відсоток власності. Зазвичай вони вкладають не лише капітал, а й свій досвід та мережу контактів. Це оптимальний варіант для стартапів на ранніх стадіях.

7. Краудфандинг дозволяє компаніям збирати невеликі суми грошей від великої кількості людей, зазвичай онлайн. Він може бути оптимальним для стартапів, творчих проектів або малого бізнесу.

8. Лізинг дозволяє компаніям використовувати активи, такі як обладнання або транспортні засоби, не купуючи їх. Це оптимальне рішення для компаній, які потребують дорогого обладнання.

9. Факторинг дозволяє компаніям продавати свої рахунки-фактури зі знижкою для отримання миттєвої ліквідності. Це оптимальне рішення для компаній з великим обсягом оборотних активів.

10. Гранти - це безповоротні кошти, що надаються державними органами, компаніями, фондами або трастами. Вони оптимально підходять для неприбуткових організацій або дослідницьких проектів.

Загалом, розуміння сутності, ролі та різних видів фінансування є ключовим для ефективного управління фінансовими ресурсами та досягнення стратегічних цілей корпорацій [13]. В подальшому у магістерській роботі буде проведено детальний аналіз основних джерел фінансування в умовах післявоєнного відновлення корпоративного сектору в Україні, з урахуванням сучасних викликів та можливостей, що виникають на шляху розвитку підприємств.

1.2 Джерела та інструменти залучення фінансування у корпоративний сектор

Банківське фінансування є ключовим елементом фінансової інфраструктури, що забезпечує корпоративний сектор необхідними фінансовими ресурсами для забезпечення поточних операцій, розвитку бізнесу та реалізації стратегічних ініціатив. В умовах післявоєнного відновлення корпоративного сектору в Україні банківське фінансування набуває особливої важливості, оскільки може допомогти компаніям подолати фінансові виклики та забезпечити сталість операцій.

Залежність від банківських кредитів - одна з основних характеристик банківського фінансування. Підприємства часто використовують банківські кредити для забезпечення ліквідності, виплати зарплати, покриття операційних витрат та інших тимчасових потреб. Банківські кредити надають можливість отримати швидко необхідні кошти без необхідності продажу активів або залучення інвесторів.

Однак ця залежність також може бути недоліком, оскільки в разі відсутності доступу до кредитів підприємства можуть стати уразливими перед фінансовими труднощами. Умови та процедури отримання

банківського кредиту зазвичай включають в себе подання фінансової інформації, планування використання кредиту, оцінку кредитоспроможності та визначення відсоткових ставок. Банки проводять ретельний аналіз фінансового стану позичальників та їхню історію бізнесу перед прийняттям рішення щодо надання кредиту [9, 50].

Ризики та обмеження банківського фінансування включають в себе можливість підвищення відсоткових ставок, особливо в умовах економічних нестабільностей. Підприємства повинні бути готові до обмежень та вимог, які накладаються банками, таких як запити на додаткові застави або гарантії. Банківське фінансування є важливою складовою фінансової стратегії більшості корпорацій. В умовах післявоєнного відновлення воно може стати головною підтримкою для підприємств, але водночас вимагає обережності та планування для уникнення фінансових ризиків.

Важливо враховувати, що банківське фінансування не є універсальним рішенням для всіх підприємств і всіх обставин. Особливо в умовах післявоєнного відновлення, коли економіка може бути нестабільною та непередбачуваною, підприємства повинні ретельно розглядати свої фінансові альтернативи. Банківське фінансування також може бути дорогим видом фінансування через високі відсоткові ставки та комісії. Тому важливо оцінити вигоди та витрати, пов'язані з цим видом фінансування. У післявоєнних умовах, банківське фінансування може бути однією з ключових ланок відновлення корпоративного сектору в Україні. Проте підприємства повинні враховувати всі ризики та обмеження, пов'язані з ним, і шукати оптимальні стратегії для забезпечення своєї фінансової стійкості та незалежності.

Емісія акцій відіграє ключову роль у фінансуванні корпоративного сектору і створює можливості для компаній збільшити свій капітал, залучити нові фінансові ресурси та реалізувати свої стратегічні ініціативи. Цей процес передбачає видачу нових акцій або продаж існуючих акцій інвесторам, що надає компаніям можливість отримати необхідний капітал на ринку.

Процес емісії акцій починається з визначення кількості та вартості акцій, які будуть випущені. Цей етап передбачає обговорення і прийняття рішень компанією та її акціонерами. Після визначення параметрів емісії акції пропонуються інвесторам на відкритому або закритому ринку. Інвестори мають можливість купити ці акції, і компанія отримує фінансові ресурси в обмін на відсоток власності. Відношення до акціонерів та їхні права грають важливу роль у процесі емісії акцій [5,23,27]. Інвестори, які купують акції, стають акціонерами компанії та отримують право голосу на загальних зборах акціонерів. Це визначає їхню роль у корпоративному управлінні та прийнятті стратегічних рішень. Для існуючих акціонерів цей процес може вплинути на їхню власність та владу в компанії, оскільки нові акціонери стають частиною структури власності.

Вплив емісії акцій на структуру власності може бути значним. В залежності від того, хто купує акції, структура власності може змінюватися. Якщо акції пропонуються широкому загалу інвесторів, то це може призвести до збільшення кількості малих акціонерів та розділення власності. Якщо ж емісія акцій є частиною стратегії залучення нового стратегічного партнера або інвестора, то це може призвести до зміни структури корпоративного управління та стратегії компанії.

Усі ці аспекти емісії акцій роблять її важливим інструментом для корпоративного фінансування, особливо в умовах післявоєнного відновлення, коли компаніям може бути потрібний додатковий капітал для відновлення операцій та реалізації нових проектів. Проте прийняття рішення щодо емісії акцій вимагає уважного аналізу і ретельного планування, оскільки воно може суттєво вплинути на структуру корпорації та її відношення з інвесторами.

Емісія акцій може бути важливим кроком для компанії в пошуку додаткового фінансування, особливо в умовах післявоєнного відновлення, коли ресурси можуть бути обмеженими. Однак цей процес потребує обережного планування та врахування інтересів існуючих акціонерів і

майбутніх інвесторів. Також, емісія акцій може вплинути на фінансовий стан компанії та її ринкову цінність. Видача нових акцій може збільшити кількість акцій в обігу, що може призвести до розитвання ринкових цін акцій. Для інвесторів важливо враховувати цей фактор при прийнятті рішення про покупку акцій.

Завдяки емісії акцій, компанії мають можливість зміцнити свою фінансову позицію, розширити можливості для росту та забезпечити необхідний капітал для інновацій та вдосконалення бізнес-процесів. Проте цей процес повинен бути добре спланованим та ретельно розглянутим, щоб забезпечити оптимальний результат для компанії та всіх її зацікавлених сторін.

Облігації представляють собою ключовий фінансовий інструмент, який корпорації можуть використовувати для залучення необхідного капіталу. Цей вид фінансування базується на видачі облігацій або корпоративних боргових цінних паперів, які надають право власності на певну суму коштів та обіцянку їх повернення разом із відсотками на певну дату.

Однією з ключових характеристик облігацій є їхні фіксована вартість та строк викупу. Це означає, що облігації мають попередньо визначену вартість та дату закінчення, що робить їх досить передбачуваними для інвесторів. Основною метою випуску облігацій є залучення необхідних фінансових ресурсів для вирішення різних завдань, таких як розвиток бізнесу, інвестиції в нові проекти або погашення існуючого боргу [62].

Облігації можуть бути різних типів залежно від їхніх характеристик та умов випуску. Фіксово-відсоткові облігації мають фіксовану ставку відсотків, яка залишається незмінною протягом строку облігації. Змінно-відсоткові облігації, натомість, мають ставку, яка може змінюватися в залежності від певного базового показника, такого як ставка рефінансування центрального банку. Однією з переваг використання облігацій є можливість залучення великих сум грошей для великих та довгострокових проектів та

ініціатив. Проте випуск облігацій також може вплинути на фінансову структуру компанії, оскільки вони представляють боргові зобов'язання, які повинні бути відшкодовані разом із відсотками. Це може призвести до збільшення заборгованості компанії та зменшення її рентабельності.

У післявоєнних умовах, коли корпорації можуть потребувати додаткового капіталу для відновлення бізнесу та реалізації важливих стратегічних ініціатив, облігації можуть стати важливим джерелом фінансування. Однак рішення про їхнє випуск вимагає ретельного аналізу та планування, оскільки воно може суттєво вплинути на фінансовий стан компанії та її відношення з інвесторами. Важливо враховувати, що при випуску облігацій компанія зобов'язується сплатити їхню вартість та відсотки визначеної величини на певну дату.

Такі зобов'язання можуть вплинути на фінансовий стан компанії, особливо в умовах післявоєнного відновлення, коли бюджетні обмеження можуть бути досить значними. Тому важливо здійснити аналіз фінансової стабільності та можливості відшкодування боргових зобов'язань до прийняття рішення про випуск облігацій [17]. За наявності вірно підготовленого та обґрунтованого плану, використання облігацій може стати важливим джерелом фінансування для корпорацій у післявоєнний період.

Облігації надають компаніям можливість розвивати свій бізнес, інвестувати в нові проекти та відновлення, і забезпечують необхідний капітал для досягнення стратегічних цілей. Водночас, цей інструмент вимагає обережного аналізу і розгляду ризиків для інвесторів, що вкладають свої кошти в облігації компанії.

Внутрішнє фінансування – це важливий аспект фінансового управління корпоративним сектором, особливо в контексті післявоєнного відновлення. Цей метод фінансування передбачає використання власних фінансових ресурсів компанії для фінансування своїх проектів та потреб. Його ключовою особливістю є те, що компанія використовує гроші, отримані

внаслідок своєї операційної діяльності, для розвитку, інвестування та фінансування різних ініціатив.

Однією з основних характеристик внутрішнього фінансування є відсутність необхідності в зовнішньому залученні капіталу через випуск акцій чи облігацій. Це означає, що компанія може залишати контроль над своєю власністю та діяльністю без збільшення своєї заборгованості перед сторонніми інвесторами. Основним джерелом внутрішнього фінансування є прибуток, отриманий компанією в результаті її діяльності. Частина цього прибутку може бути ретельно виділена для розвитку бізнесу, інвестицій в нові проекти, покращення інфраструктури або для погашення існуючих боргових зобов'язань.

Однією з інших форм внутрішнього фінансування є реінвестування активів. Цей метод полягає в використанні коштів, одержаних від продажу або ліквідації активів компанії, для фінансування нових проектів або інвестицій в існуючий бізнес. Він дозволяє оптимізувати використання ресурсів і ресурсоощадно використовувати активи. Внутрішнє фінансування може виявитися особливо важливим в післявоєнний період, коли корпорації можуть бути обмежені доступом до зовнішніх джерел фінансування через економічну нестабільність чи ризики. Використання внутрішнього фінансування дозволяє компаніям зберегти контроль над своїм розвитком та мінімізувати зовнішні ризики. Проте, важливо враховувати, що цей метод може бути обмеженим, і інколи не вистачати для фінансування великих та дорогоцінних проектів. Тому компанії повинні ретельно аналізувати свої фінансові можливості та використовувати внутрішнє фінансування як один з компонентів своєї стратегії фінансування.

1.3. Проблеми вибору джерел фінансування

Визначення ключових ризиків, які можуть вплинути на джерела фінансування у корпоративному секторі, є важливим етапом аналізу

фінансової стійкості та ефективності підприємств. Ризики вказують на потенційні загрози та негативні впливи, які можуть виникнути в процесі фінансування корпоративних проектів чи діяльності сектору взагалі.

Один із ключових ризиків - це кредитний ризик, який виникає при наданні кредитів чи видачі облігацій. Для корпоративних суб'єктів це означає можливість неповернення боргу, або виплати облігаційних відсотків. Розгляд цього ризику включає аналіз кредитоспроможності видаючих сторін, які можуть бути банками, інвесторами чи іншими учасниками ринку. Ринковий ризик пов'язаний зі змінами на фінансових ринках, таких як зміни процентних ставок, курсів валют, або цін на цінні папери. Ринковий ризик може вплинути на вартість активів і зобов'язань корпорації, що може суттєво вплинути на її фінансову стійкість. Недостатність ліквідності є ще одним ризиком, який може призвести до труднощів у забезпеченні поточних фінансових зобов'язань. Розгляд цього ризику передбачає аналіз ліквідності підприємства та розробку стратегій для забезпечення необхідної грошової рівноваги.

Політичні події та рішення можуть вплинути на фінансове становище корпорації. Це включає політичну стабільність, законодавчі зміни та рішення влади, які можуть мати вплив на фінансові ринки та джерела фінансування. Зміни в макроекономічних умовах, такі як рецесія чи інфляція, є економічним ризиком, який може вплинути на фінансове становище корпорації. Важливо аналізувати ці ризики і розробляти стратегії для їх управління та зменшення впливу ризиків на корпоративний сектор.

Вартість фінансування є ключовим аспектом в управлінні фінансами та виборі джерел фінансування для корпоративного сектору. Ця тема розкриває фінансові витрати та відсоткові ставки, пов'язані з різними джерелами фінансування, та вплив цих факторів на фінансовий стан корпорацій. Ось докладний розгляд цієї теми:

1. Однією з ключових складових вартості фінансування є процентні ставки, які застосовуються до позик або облігацій, видачі акцій тощо. Висока

процентна ставка може значно збільшити загальні витрати на фінансування проектів чи діяльності корпорації, що може вплинути на прибутковість;

2. Зміна процентних ставок на ринку може вплинути на вартість фінансування. Волатильність процентних ставок може призвести до несподіваних збільшень витрат;

3. Випуск акцій або облігацій може пов'язуватися із значними витратами на їх емісію та рекламу. Ці витрати також додаються до загальних витрат фінансування;

4. Деякі види фінансових угод можуть включати комісійні, оплати за обслуговування чи інші додаткові витрати. Ці витрати повинні бути враховані при оцінці вартості фінансування;

5. Якщо фінансування отримується в іноземній валюті, то зміна валютних курсів може вплинути на загальні витрати. Потрібно аналізувати ризики валютних коливань та визначати стратегії зменшення цього ризику;

6. Різні джерела фінансування (банківські позики, випуск облігацій, емісія акцій) можуть мати різні витрати. Для корпорацій важливо обирати те джерело, яке надає фінансування за найбільш вигідних умов.

Враховуючи вищезазначені аспекти, корпорації повинні ретельно аналізувати вартість фінансування, щоб приймати обґрунтовані рішення щодо вибору джерел фінансування та розробки стратегій для зниження цих витрат та забезпечення фінансової стійкості.

Доступність джерел фінансування є критично важливими аспектами для корпорацій та підприємств, оскільки вони впливають на здатність залучити необхідні ресурси для розвитку та фінансування проектів. Ця тема розглядає важливі питання, пов'язані з можливістю корпорацій отримати необхідні фінансові ресурси. Доступність стосується наявності різних джерел фінансування, які корпорації можуть використовувати для залучення коштів. Це може включати банківські позики, випуск акцій, облігацій, внутрішні фінансові ресурси, інвестиції та інші. Умови та вимоги фінансування, такі як

процентні ставки, строки погашення, обов'язковості щодо страхування та інші фактори, також впливають на доступність джерел фінансування.

Вартість фінансування, включаючи процентні ставки, комісійні та витрати на емісію цінних паперів, є ще одним ключовим аспектом. Корпорації повинні аналізувати вартість різних джерел фінансування та вибирати те, яке найбільше вигідне для них. Ризики та надійність джерел фінансування також важливі [62]. Корпорації повинні оцінювати ризики, пов'язані з певними джерелами фінансування, і приймати заходи для їх зменшення чи управління. Конкуренція на ринку фінансування та підтримка держави і регуляторні рішення також впливають на доступність фінансових ресурсів для корпорацій. Розуміння доступності та доступності різних джерел фінансування допомагає корпораціям приймати обґрунтовані рішення щодо вибору джерел фінансування, розробки фінансових стратегій та досягнення фінансової стійкості.

Правові та регуляторні обмеження грають важливу роль у фінансуванні корпоративного сектору та впливають на вибір та використання різних джерел фінансування. Ця тема розкриває важливі аспекти обмежень, які пов'язані з правовими нормами та регулюванням фінансового ринку та діяльності корпорацій. Банківська регуляція, яка включає вимоги до капіталу, обмеження ризикованих операцій та заборону неправомірних дій, впливає на доступність банківських кредитів та інших послуг. Регуляція цінних паперів стосується випуску та обігу акцій та облігацій, вимог до звітності та інших аспектів, що впливають на доступність цього джерела фінансування.

Податкове законодавство визначає податкове навантаження корпорацій та може включати податкові пільги та стимули для інвесторів. Регуляція державних цінних паперів визначає вимоги до їх виписування, продажу та обігу. Регуляція фінансових послуг стосується захисту споживачів та надійності фінансових послуг, які корпорації отримують від фінансових посередників. Міжнародні обмеження можуть вплинути на корпорації з глобальною присутністю, оскільки міжнародні відносини та

санкції також враховуються при фінансуванні та діяльності на міжнародному рівні. Розуміння правових та регуляторних обмежень є важливим для корпорацій при виборі та оптимізації джерел фінансування та прийняття рішень, що відповідають законодавчим вимогам та регуляторним нормам. Дотримання правових норм та регуляторних обмежень є ключовим для збереження довіри і надійності корпораційного фінансового сектору.

Інноваційні методи фінансування є сучасними та творчими способами залучення фінансових ресурсів для корпорацій та підприємств. Ця тема розкриває новаторські підходи до фінансування та їх вплив на корпоративний сектор. Гранти - це безповоротна фінансова допомога, що надається компаніям, організаціям або фізичним особам-підприємцям на реалізацію конкретних проектів, проведення досліджень або розробок. Гранти можуть бути державними, некомерційними або благодійними. Лізинг - це коли лізингодавець надає лізингоодержувачу право користуватися обладнанням, автомобілями, нерухомістю тощо в обмін на певну плату. Лізинг може бути фінансовим (коли лізингоодержувач має можливість викупити об'єкт) або оперативним (коли об'єкт повертається лізингодавцю в кінці терміну дії договору). Краудфандинг включає залучення коштів від широкого загалу через онлайн-платформи. Факторинг - це фінансовий інструмент, який дозволяє компаніям отримати негайну фінансову підтримку шляхом переуступки дебіторської заборгованості (наприклад, неоплачених рахунків-фактур) фактору. Фактор позичає компанії певну суму грошей (зазвичай 70-90% від вартості дебіторської заборгованості) і стягує її з боржника. Після отримання платежу від боржника фактор перераховує компанії решту коштів, включаючи свою комісію. Венчурне фінансування від венчурних капіталістів надає фінансову підтримку стартапам та компаніям з великим потенціалом зростання. Корпоративне венчурне фінансування дозволяє корпораціям інвестувати у інноваційні проекти. Публічне облігаційне фінансування передбачає випуск облігацій для

залучення коштів. Інвестиції в технологічні активи та спеціалізовані інноваційні фонди також є іншими інноваційними методами фінансування.

Ці інноваційні методи дозволяють корпораціям та підприємствам отримати доступ до капіталу для розвитку новаторських ідей та проектів. Вони можуть стати ключовими для стимулювання інновацій та росту в корпоративному секторі. Ці інноваційні методи фінансування відкривають нові можливості для корпорацій та підприємств різних розмірів та галузей. Вони дозволяють залучати кошти для розвитку і впровадження інновацій, що, в свою чергу, сприяє підвищенню конкурентоспроможності та розширенню бізнесу.

Один із головних плюсів інноваційних методів фінансування полягає в їхній гнучкості та можливості швидко реагувати на зміни на ринку. Вони також сприяють залученню інвесторів, які цікавляться новаторськими проектами та технологіями. Однак важливо враховувати, що інноваційні методи фінансування можуть бути супроводжені високими ризиками, і вони можуть не підходити для всіх типів проектів чи компаній. Загалом, інноваційні методи фінансування стають все більш популярними та важливими для корпоративного сектору, оскільки вони сприяють розвитку нових ідей та технологій [26, 54, 61]. Ці методи можуть допомогти корпораціям досягнути конкурентної переваги та впровадити інновації, що відповідають сучасним вимогам та потребам ринку.

Висновки до розділу 1

Розділ 1 присвячений аналізу теоретико-методичних аспектів засад фінансування корпоративного сектору. В ході вивчення були розглянуті ключові поняття, такі як сутність, роль та основні види фінансування, а також джерела та інструменти залучення фінансів для корпоративного сектору.

У фінансуванні корпоративного сектору в Україні відіграє важливу роль забезпечення необхідного капіталу для розвитку підприємств. Сутність фінансування полягає у забезпеченні фінансових ресурсів, необхідних для

здійснення різних видів діяльності, таких як інвестиції в нові проекти, розширення виробництва, придбання обладнання та інші потреби.

Розділ 1 служить фундаментом для подальшого дослідження і аналізу впливу різних джерел фінансування на корпоративний сектор. Отримані знання та висновки з цього розділу становлять основу для подальшого вивчення ринку фінансування та його впливу на відновлення корпоративного сектору, що є важливим завданням в післявоєнний період.

Дослідження ринку фінансування корпоративного сектору дозволить виявити тенденції, ризики та можливості, що впливають на його стійкість та конкурентоспроможність. Вивчення різних джерел фінансування, їх переваг і обмежень дозволить підприємствам обрати оптимальну стратегію залучення капіталу.

Отже, розділ 1 є важливим етапом дослідження фінансування корпоративного сектору. Він забезпечує базові знання та розуміння ключових аспектів фінансування, джерел та інструментів залучення фінансів. Це буде корисно для подальшого аналізу ринку фінансування та впливу різних факторів на сталість та розвиток корпоративного сектору в Україні.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ФІНАНСУВАННЯ КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРУ ТА ОЦІНКА ВПЛИВУ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

2.1. Оцінка впливу війни на корпоративний сектор економіки в Україні

В умовах геополітичної нестабільності, яка визначається військовим конфліктом на території України, корпоративний сектор стає важливим фактором в економічному контексті. Оцінка впливу війни на цей сектор вимагає уважного аналізу та систематизації ключових аспектів.

Слід розглянути економічні збитки, які понесли підприємства через припинення або обмеження виробничої діяльності [див. табл 2.1]. Зниження обсягів виробництва, переривання постачання сировини та втрати інфраструктури стають важливими аспектами, що впливають на фінансове здоров'я компаній. Наприклад, підприємства, розташовані в зоні конфлікту, можуть зазнати значних матеріальних втрат через пошкодження майна або зупинення постачання товарів та послуг.

Зміни в економічному середовищі викликають необхідність перегляду стратегій фінансового управління. Підприємства змушені адаптуватися до нових умов, переоцінювати ризики та вживати заходів для збереження фінансової стійкості. Наприклад, компанії можуть переглянути свої інвестиційні плани, зменшити ризиковані проекти та шукати додаткові джерела фінансування для забезпечення сталості бізнесу.

Розгляд впливу війни повинен охоплювати не лише очевидні економічні втрати, але й соціальні аспекти. Втрати робочих місць, погіршення умов праці та загрози безпеки для працівників впливають на соціальну відповідальність підприємств. Компанії можуть бути змушені здійснювати зміни в організації праці, надавати підтримку своїм працівникам

та співпрацювати з громадськими організаціями для забезпечення соціальної стабільності [61].

Завершуючи оцінку впливу війни на корпоративний сектор, необхідно врахувати, що цей процес має далекосяжні наслідки, включаючи втрату довіри інвесторів та зміну ставлення споживачів. Адаптація до нових реалій стає необхідністю, а дії підприємств у цей період можуть визначити їхню подальшу конкурентоспроможність та внесок у відновлення економіки.

Таблиця 2.1 – Оцінка впливу війни на корпоративний сектор економіки в Україні (станом на 2022) [15, 16]

Аспект	Вплив війни
Зниження виробництва	Внаслідок бойових дій було пошкоджено або знищено значну кількість підприємств, що призвело до зниження обсягів виробництва. За даними Інституту економіки та прогнозування НАН України, у 2022 році обсяг промислового виробництва в Україні скоротився на 40%.
Зростання інфляції	Війна призвела до зростання цін на енергоносії, продовольство та інші товари, що посилює інфляцію. За даними Державної служби статистики України, у 2022 році інфляція в Україні склала 21,5%.
Спад доходів населення	Внаслідок війни багато людей втратили роботу або були змушені працювати на меншій зарплаті. Це призвело до зниження доходів населення, що негативно вплинуло на споживання.
Зростання безробіття	Внаслідок бойових дій було втрачено багато робочих місць. За даними Державної служби статистики України, у 2022 році рівень безробіття в Україні зріс до 10,3%.
Зниження інвестицій	Війна призвела до зниження інвестицій в економіку України. За даними Інституту економіки та прогнозування НАН України, у 2022 році обсяг інвестицій в економіку України скоротився на 60%.

Одним з важливих аспектів впливу війни на корпоративний сектор є зміна ринкових умов і конкурентного середовища [див. табл 2.2]. Воєнний конфлікт може призвести до зміни геополітичних альянсів, торговельних обмежень та зміни попиту на товари і послуги. Підприємства повинні бути

готові до переструктуризації своїх постачальницьких ланцюгів, пошуку нових ринків збуту та розробки стратегій для збереження своєї конкурентоспроможності.

Таблиця 2.2 – Вплив війни на корпоративний сектор

Аспект	Вплив війни
Зміна попиту	Війна призвела до зміни попиту на товари та послуги. Деякі товари та послуги стали більш затребуваними, наприклад, продукти харчування, товари першої необхідності та товари оборонного призначення. Інші товари та послуги стали менш затребуваними, наприклад, товари не першої необхідності та товари, що імпортуються з Росії та Білорусі.
Зміна пропозиції	Війна призвела до зміни пропозиції товарів та послуг. Деякі підприємства були пошкоджені або знищені внаслідок бойових дій, що призвело до зниження пропозиції товарів та послуг. Інші підприємства були змушені припинити діяльність або скоротити виробництво, що також призвело до зниження пропозиції товарів та послуг.
Зміна цін	Війна призвела до зростання цін на товари та послуги. Це було спричинено низкою факторів, зокрема зниженням пропозиції, зростанням попиту та підвищенням вартості сировини та енергоносіїв.
Зміна конкурентного середовища	Війна призвела до зміни конкурентного середовища. Деякі конкуренти були пошкоджені або знищені внаслідок бойових дій, що призвело до зменшення кількості конкурентів. Інші конкуренти були змушені припинити діяльність або скоротити виробництво, що також призвело до зменшення кількості конкурентів.

Більшість позичальників реального сектору виявилися стійкими до кризи, адаптувавшись до роботи в умовах невизначеності. Хоча реальні доходи та обсяги виробництва в більшості секторів суттєво знизилися порівняно з докризовим рівнем, фінансові показники підприємств залишаються здебільшого високими. Попит на кредити залишається слабким, з помірними потребами в оборотному капіталі та надмірно ризикованими інвестиціями. Банки готові кредитувати переважно під програми державної підтримки і лише в гривні. Водночас, виплати за кредитами перевищують

видачу нових кредитів, що призводить до подальшого скорочення кредитного портфеля.

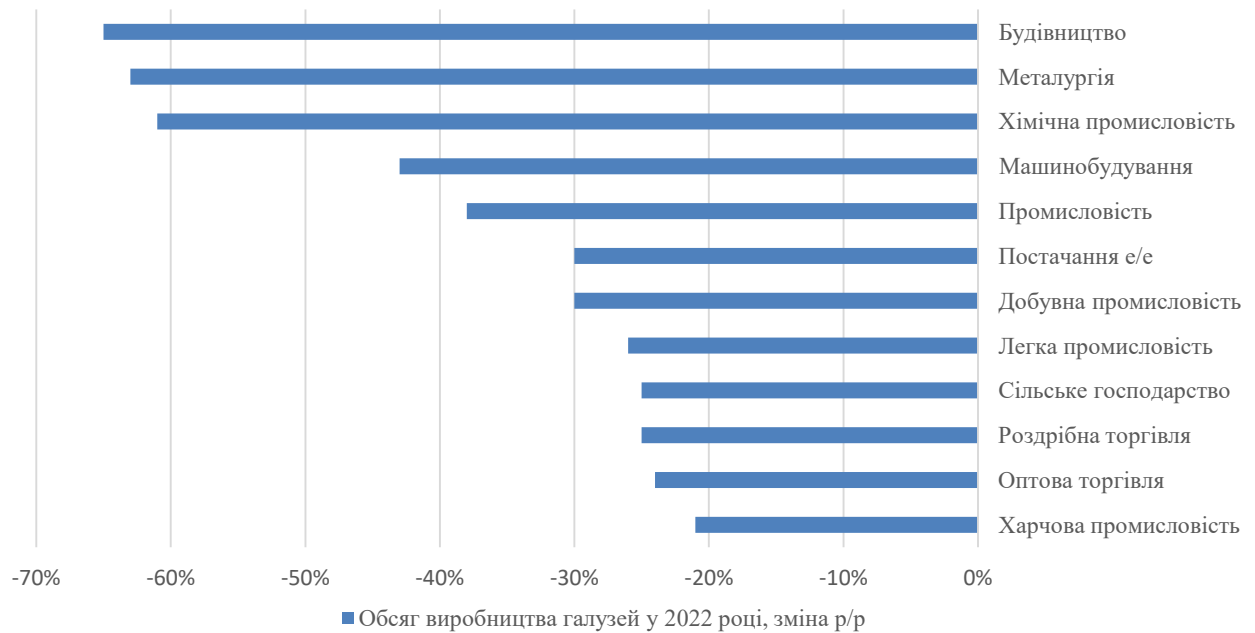

Рис. 2.1 – Обсяг виробництва галузей у 2022 році, зміна р/р [15]

Реальний сектор адаптується до кризових умов, але не всі галузі оговтуються від наслідків війни. З середини 2022 року компанії почали відновлювати бізнес після різкого скорочення навесні. Однак восени компанії зіткнулися з новим шоком: наслідками відключень електроенергії. Стійкість електроенергетичної системи та адаптивність компаній перевершили очікування, тож у 2023 році результати знову почали покращуватися.

Війна, яка спалахнула в Україні, має серйозний вплив на імідж підприємств, незалежно від їхніх галузей діяльності. Підприємства тепер опиняються в складних комунікаційних ситуаціях, де кожне їхнє рішення та позиція стають об'єктом загальної громадської уваги та критики.

Така реакція громадськості може бути викликана різними факторами. Перш за все, підприємства змушені зіткнутися з важливими рішеннями щодо продовження або припинення своєї діяльності в Україні. Ці рішення мають потенційно значний вплив на їхні бізнес-операції, а також на сприйняття їхньої етичності та соціальної відповідальності.

Пожертви на підтримку України є ще одним фактором, який впливає на імідж підприємств. Громадськість уважно спостерігає, як підприємства реагують на кризову ситуацію і чи надають вони фінансову підтримку тим, хто потребує допомоги. Питання про соціальну відповідальність та гуманітарні цінності стають особливо актуальними у таких часах.

Застосування санкцій до Росії також має вагому роль у формуванні іміджу підприємств. В умовах геополітичних напружень, підприємства повинні бути особливо уважними та дотримуватися правових норм і етичних стандартів. Вони повинні зрозуміти потенційні наслідки своїх дій, які можуть мати вплив на власну репутацію та співвідношення з різними стейкхолдерами, включаючи клієнтів, інвесторів та громадськість [52].

Отже, в умовах війни підприємства повинні ретельно прораховувати свої комунікаційні стратегії. Вони мають забезпечити ясність і прозорість в інформуванні про свої рішення та дії, бути відкритими для діалогу та зворотного зв'язку зі стейкхолдерами. Також важливо активно сприяти гуманітарним ініціативам. Війна може значно вплинути на імідж підприємств, ставши викликом для їх комунікаційних стратегій. У таких складних ситуаціях, коли дії та позиції підприємств стають об'єктом громадської уваги та критики, вони повинні бути особливо уважними та розсудливими.

Одним з факторів, що впливають на імідж підприємств, є рішення щодо продовження або припинення діяльності в Україні. Такі рішення можуть мати значний вплив на бізнес-операції підприємств і сприйняття їхньої етичності та соціальної відповідальності.

Пожертви на підтримку України є ще одним фактором, який враховується громадськістю. Суспільство уважно спостерігає, чи надають підприємства фінансову підтримку тим, хто потребує допомоги. В таких часах важливо сприяти гуманітарним ініціативам і проявляти соціальну відповідальність.

Застосування санкцій до Росії також впливає на імідж підприємств. У контексті геополітичних напруг підприємства повинні дотримуватися

правових норм і етичних стандартів, а також розуміти потенційні наслідки своїх дій. Вони повинні уникати зайняття політичних позицій та конфліктів, а замість цього сприяти миру та стабільності.

Умови війни створюють складні та чутливі умови для комунікації. Підприємства повинні бути обережними та зваженими у своїх висловлюваннях, дбати про тонкість та акуратність у комунікації. Вони мають прагнути до діалогу і співпраці зі стейкхолдерами, включаючи клієнтів, інвесторів та громадськість.

Важливо пам'ятати, що підприємства мають велику відповідальність перед суспільством у часи війни. Своїми діями та комунікацією вони можуть впливати на сприйняття громадськістю своєї ролі та внеску в розвиток миру та гармонії.

2.2. Аналіз можливостей фінансування для післявоєнного відновлення

Українське бізнес-спільнота та її економічна ландшафт до війни

Бізнес української галузі поділяється на два відмінних сегменти, в яких існують подібні виклики та потреби, але при цьому вони виявляють помітні відмінності. З одного боку, це приблизно 500 великих підприємств, оборот яких перевищує \$100 млн. Значна частина з них перебуває під контролем держави або є частиною різногалузових конгломератів, найбільші з яких опікуються групами, традиційно відомими як "олігархи". Ці компанії відповідають за близько 30% загального обороту корпоративного сектору [див рис 2.2].

Частка великих підприємств та МСП у загальній зайнятості та в загальному обороті

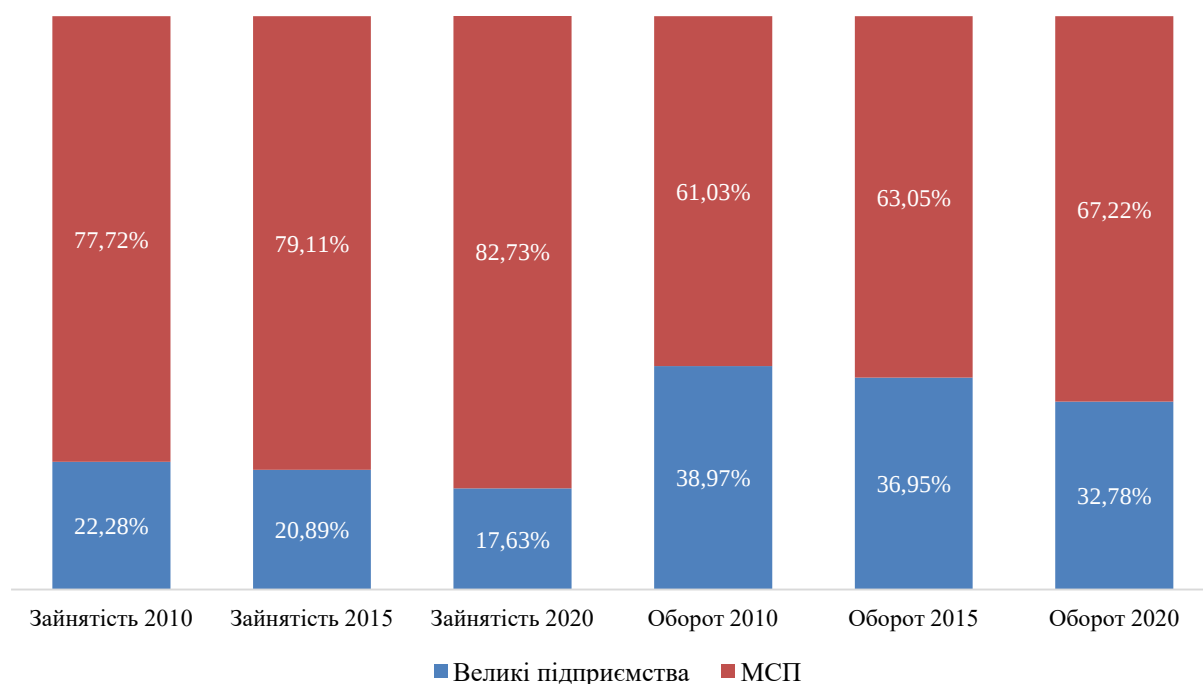

Рис. 2.2 – Структура українського бізнесу за розміром підприємств

З іншого боку, існує близько 400 000 малих і середніх підприємств (МСП) та приблизно 1,6 млн приватних підприємців. Разом вони формують решту - близько 70% від загального обороту. Однак, відповідно до аналізу значущих вибірок МСП, проведеного місцевими консалтинговими компаніями, тільки близько 60% зареєстрованих МСП фактично є активними, в той час як приблизно 40% не займаються регулярною комерційною діяльністю. Ці останні можуть бути супутниковими підприємствами великого бізнесу, створеними з метою оптимізації оподаткування, "сплячими" компаніями та іншими.

Ситуація після шести місяців інтенсивної війни: новий вимір викликів для бізнесу

Повномасштабна агресія Росії в Україні призвела до низки проблем, що суттєво вплинули на різні рівні бізнесу, особливо на малий і середній. Спершу, виникла проблема зі зниженням попиту на продукцію підприємств. До 75% компаній спостерігають значний спад попиту, при цьому 70%

шукають нових клієнтів та канали збуту. Затримки чи неплатежі від клієнтів відчувають 20% підприємств.

Виникла й проблема фінансування, оскільки 40% компаній потребують оборотного капіталу, але банківське кредитування практично припинилося. Знаходження фінансування активно шукає 36% підприємств, при цьому програма «Доступні кредити 5-7-9%» використовується лише 4% опитаних компаній.

Проте наразі існує можливість отримати фінансування також і в інших урядових програмах, таких як Урядова грантова програма для бізнесу від держави — «Робота: Фінансова підтримка підприємців від держави. Також існує програма релокації: Підприємства, які через війну втратили свої виробничі потужності, зможуть отримати кредит на відновлення виробничих потужностей під 9% терміном до 5 років на суму до 60 млн грн. Компанії що займаються укспортною діяльністю мають можливість податись на кредитну програму для компаній, які через агресію РФ потребують додаткового фінансування для реалізації експортних контрактів.

Але доступні не тільки фінансування, але і інші види допомоги, наприклад українські підприємці можуть отримати допомогу від Ради бізнес-омбудсмена, яка безкоштовно представляє та захищає законні права підприємців перед державними органами. Досвідчені юристи допомагають бізнесу вирішувати спори без суду. Або ж деякі підприємства можуть отримати податкові пільги для е-резидентів: Закон № 2654-IX, який передбачає спеціальний статус для іноземців щодо ведення бізнесу в Україні. Е-резидент України працюватиме та сплачуватиме податок розміром 5 % від доходів у межах ліміту ФОПів 3 групи, за більшого ліміту – 15 %.

Логістичні труднощі - третій наслідок війни. З проблемами, пов'язаними з логістикою та транспортуванням, зіткнулися 44% підприємств. Розриви у транспортних ланцюжках через блокування портів і нестача пального через російські удари по нафтопереробних підприємствах стали загальним явищем.

До цього додатково долучається факт, що російські ракетні удари призвели до знищення 20% складських приміщень в Україні (близько 400 000 кв. м). Ризики для бізнесу значно зросли, враховуючи можливість випадкових вражень, таких як ракетні атаки, що тепер стали реальністю, підвищуючи рівень ризику бізнесу, аналогічний ризику ДТП, проте, не підлягаючи страхуванню.

Динаміка військових подій також відзначила кілька наявних проблем, таких як людський капітал та робоча сила, що стали ще гострішими. Протягом останніх шести місяців понад 5,1 мільйонів людей емігрували за кордон, а 25% з них вагаються щодо повернення в найближчому майбутньому.

Питання корупції та податкового адміністрування залишаються актуальними, хоча і не є стільки нагальними, в порівнянні з попередніми періодами. Зараз спостерігається, що проблеми прав власності та корупції на деякий час відступають на другий план, частково через інші більш нагальні виклики, і частково через меншу толерантність до дрібної корупції в уряді та менше її можливості. Реєстри прав власності залишаються закритими, і невеликі підприємства проявляють меншу готовність платити "корупційний податок" та інші неправомірні вимоги.

Результати трьох опитувань, проведених у різні періоди, відображають різні аспекти бізнес-спільноти в умовах війни. Опитування від Американської торговельної палати показало, що після шести місяців війни 72% великих чи середніх компаній продовжують свою діяльність, 27% працюють частково, і лише 1% призупинили операції. Водночас опитування Advanter для малих та середніх підприємств вказало на значний вплив конфлікту, де більше 40% компаній повністю або частково зупинили свою роботу. Опитування від Gradus засвідчило, що всього 22% українських підприємців вважають, що їхні бізнеси працюють як раніше, і більше половини прагне частково чи повністю релокувати свою діяльність.

Всі ці дані створюють змішаний пейзаж для українського бізнесу, який, незважаючи на виклики, виявляє високу рішучість продовжувати свою діяльність в Україні в майбутньому.

Післявоєнне відновлення економіки вимагає не лише стратегічного підходу, але і відповідного фінансування для стимулювання корпоративного сектору. Аналіз різноманітних можливостей фінансування стає ключовим етапом у визначенні оптимального шляху відновлення.

Внутрішні джерела фінансування, такі як прибуток компаній, становлять важливий компонент. Спрямування внутрішніх ресурсів на інновації та розширення виробництва може стати ефективним інструментом для внутрішнього відновлення. Наприклад, компанії можуть інвестувати в дослідження і розвиток нових продуктів, покращення технологій та підвищення ефективності виробництва. Це дозволить їм зміцнити конкурентоспроможність на ринку і створити нові робочі місця.

Залучення інвестицій від зовнішніх джерел грає ключову роль у відновленні. Розширення співпраці з міжнародними інвесторами та банками може забезпечити необхідний капітал для реалізації амбіційних проєктів. Наприклад, уряд України може привернути іноземні інвестиції шляхом пропозиції вигідних умов для іноземних компаній, зниження податкових ставок або створення спеціальних економічних зон. Це сприятиме залученню іноземного капіталу і створенню нових робочих місць.

Грантова та благодійна діяльність може стати додатковим джерелом фінансування. Співпраця з міжнародними та національними фондами може надати необхідну підтримку для проєктів, спрямованих на соціальну реабілітацію та сталий розвиток. Наприклад, уряд може отримувати гранти та фінансову допомогу для відновлення соціально-економічно важливих галузей, таких як освіта, охорона здоров'я та інфраструктура.

Фінансові інструменти, такі як облігації чи корпоративні кредити, варто розглядати для забезпечення довгострокового фінансування. Ці інструменти можуть забезпечити необхідний капітал для великих

інфраструктурних проектів та модернізації виробничих потужностей. Наприклад, уряд або компанії можуть емітувати облігації, які будуть придатні для інвестування в проекти з будівництва доріг, енергетичних мереж, транспорту або розширення підприємств.

Післявоєнне відновлення України буде одним із найбільших завдань, з якими зіткнулася країна за останні десятиліття. Оцінки вартості відновлення становлять від 411 млрд доларів США до 750 млрд доларів США. Ці кошти будуть потрібні для відновлення інфраструктури, житла, підприємств та інших об'єктів, які були пошкоджені або знищені внаслідок війни.

Існує ряд можливостей фінансування післявоєнного відновлення України. Деякі з них включають:

1. Міжнародна допомога: Міжнародні організації, такі як Світовий банк, Європейський Союз та Міжнародний валютний фонд, вже запропонували значну допомогу Україні. Ця допомога може надаватися у вигляді грантів, позик або гарантій. Україна може співпрацювати з цими організаціями, щоб отримати фінансову підтримку для відновлення. Наприклад існують такі програми:

1. Європейська Інтеграція України: Ця програма надає підтримку підприємницькій діяльності в Україні. Європейський Інвестиційний Фонд (ЄІФ) виділив 50 млн євро кредитних гарантій для малого та середнього бізнесу (МСБ). Крім того, ЄС готовий виділити 100 млн. євро для адаптації українського МСБ до зони вільної торгівлі з ЄС;

2. Програми грантів для бізнесу у воєнний час: ці програми спрямовані на створення робочих місць через підтримку бізнесу, державні закупівлі, будівництво, кредитування та працевлаштування безробітних. Особливе місце тут займають гранти від USAID, яка від початку війни 24 лютого 2022 року, надала 9,88 мільярда доларів на програми розвитку та гуманітарну допомогу. Загалом для українських підприємців наразі доступні десятки різних грантових програм;

3. Кредит від фонду WNISEF до 100 тисяч доларів. Програма Соціального інвестування WNISEF спрямована на забезпечення підтримки приватних підприємств та фізичних осіб-підприємців з метою досягнення соціального та екологічного впливу в Україні через створення механізму доступного кредитування спільно з банківськими установами, надання тренінгових та консультаційних послуг, коучингу і наставництва.;

2. Україна має значні внутрішні ресурси, які можна використовувати для фінансування відновлення. Однак через війну доходи бюджету України значно зменшилися, тому для забезпечення фінансування відновлення буде потрібно збільшити податки або запровадити нові джерела доходів. Уряд може розглянути реформу податкової системи та залучити додаткові кошти через ефективне управління бюджетними ресурсами;

3. Приватний сектор може відіграти важливу роль у післявоєнному відновленні. Іноземні та внутрішні інвестори можуть бути зацікавлені у вкладенні коштів у проекти з відновлення, такі як будівництво нових інфраструктурних об'єктів або відновлення підприємств. Для залучення приватних інвестицій буде потрібно створити сприятливі умови для бізнесу, зокрема стабільний політичний клімат, прозоре законодавство та ефективну систему правосуддя. Уряд може розглянути запровадження реформ, спрямованих на поліпшення інвестиційного клімату, спрощення процедур ведення бізнесу та забезпечення правової надійності для інвесторів;

4. Україна може залучати кредитні ресурси від комерційних банків або міжнародних фінансових установ для фінансування відновлення. Це можуть бути довгострокові кредити або облігації, які випускаються на фінансових ринках. Важливо забезпечити сталість економічного середовища та покращення кредитного рейтингу країни для залучення таких ресурсів за вигідними умовами;

5. Україна може встановити партнерські відносини з іноземними державами та компаніями, які мають досвід у відновленні після конфліктів.

Це може включати обмін технологіями, експертну підтримку, спільне фінансування проектів та інші форми співробітництва. Такі партнерства можуть сприяти прискоренню процесу відновлення та передачі знань та навичок.

Оптимальне поєднання цих можливостей фінансування буде залежати від кількох факторів, зокрема від обсягу необхідних коштів, від міжнародної підтримки та від стану української економіки. Успішне відновлення вимагатиме ретельного планування, ефективного управління ресурсами та співпраці між різними зацікавленими сторонами. Зроблення ставки на різноманітні джерела фінансування та розумне використання ресурсів допоможе Україні відновити свою інфраструктуру та економіку після воєнного конфлікту.

Всі ці можливості фінансування вимагають інтегрованого підходу та взаємодії різних суб'єктів економіки. Уряд, бізнес-сектор, фінансові установи та міжнародні організації повинні спільно працювати над розробкою стратегій фінансування, сприяти створенню сприятливого інвестиційного клімату та забезпечувати прозорість і стабільність у фінансовій системі.

Оптимальний вибір джерел фінансування стає стратегічним завданням, спрямованим на досягнення ефективного та стійкого післявоєнного відновлення корпоративного сектору в Україні. Забезпечення необхідного фінансування для підприємств допоможе створити нові робочі місця, підвищити життєвий рівень населення та зміцнити економічну стабільність країни.

Оптимізація бізнес-середовища: стратегії підготовки до майбутнього

Навіть при поступовому поліпшенні бізнес-середовища в Україні після війни, нас чекає ще довгий шлях, особливо якщо метою є наближення до ЄС у не такому віддаленому майбутньому. У певних аспектах, наприклад, стосовно запуску бізнесу, за останні сім років відбувся певний прогрес, і тепер важливо зберегти досягнуте. Але в галузі ведення бізнесу підприємства

все ще стикаються з великою кількістю регуляцій, тому пріоритетом є спрощення адміністрування та боротьба з корупцією.

Дерегуляція в даний час не вважається основним завданням найближчого майбутнього. Також немає необхідності в створенні спеціальних економічних зон, які висувають деякі групи. В Україні важливіше покращити бізнес-середовище, зосереджуючись на вирішенні нових викликів, що виникли внаслідок війни.

Отже, в підготовці до майбутнього владі слід реагувати на традиційні та нові виклики, пов'язані з війною, і враховувати відмінності між великими корпораціями та малими та середніми підприємствами.

Для великих компаній традиційними викликами є доступ до нових ринків та іноземного капіталу. Для МСП типовими проблемами є корумповані державні інституції та податкове навантаження, зокрема адміністративне. Судова система та слабкий захист прав власності, а також нестача кваліфікованого персоналу, є традиційними викликами для обох типів підприємств.

Війна внесла нові виклики, які стосуються всіх типів підприємств: руйнування інфраструктури, зменшення попиту на товари та послуги, відсутність фінансування оборотного капіталу та логістичні труднощі. Для відповіді на ці виклики владі слід зосередитися на таких напрямках.

Стимулювання ринку

З огляду на те, що 70% компаній визначають розширення бізнесу своїм головним пріоритетом на 2022–2024 роки, впровадження програми публічних закупівель могло б стати не тільки відповіддю на нагальні потреби владних органів, але й сприяти підтримці місцевих МСП. Ефективним кроком в цьому напрямку було б надання пріоритету місцевим компаніям під час участі в публічних закупівлях. Крім того, розширені програми регіонального економічного розвитку, з активною участю МСП, могли б допомогти зміцнити місцеву економіку. Запровадження альтернативних

транспортних маршрутів, таких як залізниця через сусідні країни та річкові баржі, відкрило б нові перспективи для розвитку бізнесу.

У період з 24 лютого по 7 червня 2022 року, Україна отримала понад 7,9 мільярдів доларів США, переважно у вигляді гуманітарних грантів, та 49,4 мільярдів доларів США у вигляді кредитів та іншого фінансування, що підлягає поверненню. Низка зовнішніх партнерів висловили намір надавати подальшу суттєву підтримку, хоча частку грантового фінансування складно оцінити. Під час аналізу цієї ситуації та зазначених зобов'язань міжнародних партнерів на суму понад 28 мільярдів євро з вересня 2022 року, НБУ планує обмежити виснаження фіскальних резервів до 9 мільярдів євро в 2022 році [61].

З метою продовження фінансової підтримки України і враховуючи можливості, важливо включати гранти та позики з тривалими термінами погашення та низькими фіксованими процентами обслуговування. Отримання чіткості та попередніх зобов'язань від міжнародних партнерів щодо термінів і обсягів виплат забезпечить уряду більшу впевненість і стабілізує грошовий ринок. Обмеження валових потреб державного сектору у фінансуванні допоможе зменшити витратний тиск і вразливість, особливо на першій стадії реконструкцій. Зараз ми спостерігаємо першу стадію стабілізації економічної системи під час воєнних дій.

Після аналізу надання фінансової міжнародної допомоги, пропонуємо три етапи реконструкції: стабілізацію економічної системи, швидке відновлення економічної інфраструктури та закладення фундаменту для майбутнього зростання та модернізації економіки України з подальшою інтеграцією в ЄС. Більш детальні напрямки цих етапів представлені в таблиці.

В Швейцарії 4-5 липня 2022 року пройшла Міжнародна конференція з питань відновлення України (URC 2022), що виявилася унікальною можливістю для України поділитися своїм планом відновлення. Проте, за її результатами не було прийнято чіткого плану реконструкції України. У

цьому напрямку потрібно ще працювати, як на арені бойових дій, так і на економічному фронті. Зараз ми отримали 600 млн доларів як фінансову підтримку, біля 500 млн доларів - для розвитку аграрного сектору, понад 500 млн доларів - для підготовки до опалювального сезону та майже 250 млн доларів для розвитку проектів цифрової трансформації України [52, 53].

Українським інституціям не вистачає точної інформації про пошкоджену власність для ефективного управління, а через війну ця ситуація погіршиться, що підвищує ризики інфлювання або недооцінювання збитків. Необхідна максимальна цифровізація інформації про державні активи та збитки, зведення фінансової інформації, цифровізація даних про збитки та впровадження відкритого доступу до всіх видів інформації щодо будь-якої форми власності (за винятком секретної інформації). Поки триває війна з обстрілами і руйнуванням, ускладненим експортом товарів, дефіцитом бюджету, точні прогнози стосовно коштів, які будуть потрібні для відбудови країни, майже неможливо зробити [52, 53].

Проте важливо мати стратегічне бачення основних напрямків у повоєнній відбудові, що підсилює необхідність продовження наукових досліджень в цьому напрямку.

Таблиця 2.3 – Стадії післявоєнної реконструкції України

Стадії післявоєнної реконструкції	Заходи
Стабілізація економічної системи	● МВФ та інші організації надають фінансову підтримку українському уряду; ● Залучені кошти спрямовуються на усунення фіскального дефіциту та підтримання цінової стабільності та конкурентоздатності гривні; ● Розгортаються програми зайнятості/відкриття бізнесу для переміщених осіб та постраждалих; ● Будівництво житлових та інфраструктурних приміщень з акцентом на легкі модульні конструкції; ● Технічна допомога з евакуацією виробництва (де це можливо чи доцільно) чи повернення його на звільнену територію; ● Підсилення українського експорту до ЄС та інших країн, щоб надходила валюта. Наприклад, Україна приєднана до електромережі ЄС та має надмірні потужності (споживання електроенергії впало на 30%), то експортує її до ЄС; ● Юридична допомога з урядовим плануванням та конфіскацією російських активів;

Відновлення економічної системи	● Логістична підтримка для забезпечення зв'язку всіх регіонів. ● Введення жорсткої фінансової політики, що попереджує дефолт за державним боргом, для забезпечення стабільності банківської системи та збереження доступу до зовнішнього фінансування потрібно реструктуризація боргів; ● Центральний банк повертається до режиму інфляційного таргетування та запроваджує більш гнучкий валютний курс; ● Використання політики процентних ставок, щоб збалансувати між необхідним контролем інфляції та підтримкою економічного відновлення; ● Розробка та узгодження з регулятором плану щодо рекапіталізації для кожного українського банку; ● Надання кредитів підприємствам, в першу чергу, тим, які можуть принести значне зростання та валютні доходи з мінімальними інвестиціями. Наприклад: ІТ компанії, агропідприємства, металургічні підприємства, якщо вони не зруйновані бойовими діями; ● Впровадження Стандартів даних відкритих контрактів (Open Contracting Data Standards, OCDS) – це набір настанов, що описують, як публікувати дані та документи на різних стадіях публічних закупівель, щоб їх підвищити прозорість; ● Масштабне будівництво житла за сучасними технологіями збірних будинків, бо відсутність житла може уповільнити повернення біженців, що негативно відіб'ється на трудових резервах; □ ● Агробізнес як основний експортер має отримати матеріали, техніку та іншу допомогу, щоб забезпечити посівну, зберігання та подальше відвантаження на експорт.
Модернізація економіки України для інтеграції з ЄС	● Запровадження в країні 4 свобод (критеріїв Європейського економічного простору): вільний рух товарів; вільний рух послуг, вільний рух капіталів, вільне переміщення робочої сили; □ ● Укладення з ЄС Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислової продукції (АСАА); ● Максимальна цифронізація усунення надмірних й застарілих процедур отримання державних послуг бізнесом; ● Створення безвуглецевої економіки, можливість "технологічного стрибка" та спосіб координування інвестиції у майбутньому, а також максимально знизити залежність від газу; ● Розроблення карти Національним банком України, щоб спростити входження європейських банків до України та узгодження її з Європейським центральним банком; ● Впровадження субсидованої програми страхування для інвесторів, які братимуть участь у реконструкції України, через міжнародні інституції (ЄІБ, ЄБРР, СБ тощо), тобто вони можуть надавати субсидію (зниження податків, субсидовані кредити, доступ до експортно-імпортних кредитів) фірмам, які інвестують в Україну; ● Надавати технічну допомогу, щоб забезпечити застосування надсучасних практик будівництва. Наприклад: модель Сінгапуру (житло у привабливих зелених мікрорайонах з послугами, такими як магазини, ресторани, школи та громадський транспорт) може бути прикладом модернізації та стимулом повернення переміщених осіб; ● Запровадження сертифікації ЄС замість української – це те, що можна зробити швидко і без додаткових витрат;

	● Подальша децентралізація економічної та політичної влади має поліпшити розподіл ресурсів, запровадити більше конкуренції та збудувати економічні місцеві громади; ● Замінити головні економічні інституційні угоди, побудовані за радянськими стандартами. Наприклад: Трудовий кодекс (1970р.), Податковий кодекс узгодити ці угоди відповідно до стандартів ЄС; ● Створити з ЄС одну логістичну систему через утворення спільних підприємств із європейськими транспортними компаніями (залізниця, автобани, трубопроводи, мости), щоб український експорт можна було спрямовувати у Європу чи до європейських транспортних хабів; ● Розвиток смартекономіки, інклюзивного ринку праці та ергономічних робочих місць для осіб з інвалідністю.
--	---

Відновлення України стане важливою передумовою для забезпечення стабільності та миру в Європі. Засвідчуючи міжнародний досвід відновлення, відзначаємо, що на етапі післявоєнної реконструкції важливо, щоб завдання були максимально ефективними та здатними викликати довіру як соціуму, так і міжнародним донорам. Особливо це актуально, маючи на увазі прагнення вступити до ЄС. Деякі критики вбачають ризики в корупції, невідповідності реформ та гармонізації законодавства. Обсяги завдань у сфері відновлення та можливості сучасних цифрових технологій створюють унікальні виклики і створюють сприятливі умови для креативних рішень[52].

Динаміка військових дій упродовж останніх місяців (зокрема успішні операції військових сил України на всій лінії зіткнення) підтверджує основні гіпотези щодо характеристик післявоєнного функціонування України. Країна зберігає потужні діючі управлінські та соціальні інститути, але стикається з великим навантаженням на економічну систему та державний бюджет. Тому Україні наразі особливо важливо ефективно залучати міжнародних партнерів та реалізовувати новий план, аналогічний Маршаллівському плану.

Реальна перспектива вступу до ЄС є потужним стимулом для України гармонізувати своє регулятивне та законодавче середовище з ЄС. Це включає верховенство права, боротьбу з корупцією, зміцнення демократії та розвиток сучасної економічної системи [52, 53, 61].

2.3. Оцінка пріоритетності джерел фінансування щодо відновлення корпоративного сектору України

У виборі джерел фінансування для відновлення корпоративного сектору України ключовим фактором є пріоритетність та відповідність конкретним потребам економічного відновлення. Систематичний аналіз допомагає визначити найефективніші шляхи забезпечення необхідного капіталу.

Внутрішні джерела фінансування, такі як прибуток підприємств та резервні фонди, можуть мати велику значущість для забезпечення сталого внутрішнього розвитку [див.табл 2.4]. Враховуючи стабільність цих джерел, їх використання може бути пріоритетним для забезпечення оптимальної фінансової стійкості підприємств.

Таблиця 2.4 – Внутрішні джерела фінансування для довгострокового відновлення корпоративного сектору України.

Джерело	Особливості	Переваги	Недоліки
Власні кошти підприємств	Вільні кошти, що залишаються після сплати податків, виплат заробітної плати та інших витрат.	Необхідна умова для будь-якого підприємства.	Може бути недостатньо для масштабного відновлення.
Емісія цінних паперів	Продаж акцій або облігацій на фондовому ринку.	Може залучити значні кошти.	Ризковано для інвесторів.
Кредити банків	Надання банками кредитів підприємствам на різних умовах.	Може бути доступним для підприємств з гарною кредитною історією.	Дорого.
Кредити міжнародних фінансових організацій	Надання кредитів підприємствам міжнародними фінансовими	Може бути доступним для підприємств, які не можуть	Має обмеження та умови.

	організаціями, такими як Міжнародний валютний фонд, Світовий банк та інші.	отримати кредити в банках.	
Інвестиції приватних інвесторів	Надання коштів приватними інвесторами, такими як власники бізнесу, інвестфонди та інші.	Може залучити значні кошти.	Ризковано для інвесторів.

Внутрішні джерела фінансування можуть бути важливим джерелом для довгострокового відновлення корпоративного сектору України. Однак вони можуть бути недостатніми для масштабного відновлення, тому важливо залучати також зовнішні джерела фінансування, зокрема кредити міжнародних фінансових організацій та інвестиції приватних інвесторів.

Привертання іноземних інвестицій може виявитися стратегічно важливим для забезпечення зовнішньої підтримки та ресурсів для відновлення [див.табл 2.5]. Великі інфраструктурні проекти та технологічна модернізація можуть бути успішно здійснені за рахунок іноземного капіталу, що надасть додатковий стимул для економічного росту.

Таблиця 2.5 – Привертання іноземних інвестицій для довгострокового відновлення корпоративного сектору України.

Заходи	Особливості	Переваги	Недоліки
Стабілізація політичного клімату	Створення довіри інвесторів	Сприяє створенню сприятливого інвестиційного середовища.	Необхідно тривалий час і зусилля.
Запровадження прозорого законодавства	Захист прав інвесторів	Сприяє створенню сприятливого інвестиційного середовища.	Необхідно тривалий час і зусилля.

Створення ефективної системи правосуддя	Забезпечення виконання договорів та захист прав інвесторів	Сприяє створенню сприятливого інвестиційного середовища.	Необхідно тривалий час і зусилля.
Реформування податкової системи	Створення справедливої та передбачуваної податкової системи	Сприяє створенню сприятливого інвестиційного середовища.	Необхідно тривалий час і зусилля.
Сприяння розвитку інфраструктури	Створення сприятливих умов для ведення бізнесу	Сприяє створенню сприятливого інвестиційного середовища.	Необхідно значні інвестиції.
Підтримка інновацій	Створення сприятливих умов для розвитку інноваційних підприємств	Сприяє створенню сприятливого інвестиційного середовища.	Необхідно значні інвестиції.
Просування України як інвестиційної дестинації	Популяризація України серед потенційних інвесторів	Сприяє залученню інвестицій.	Необхідно ефективна маркетингова стратегія.

Привертання іноземних інвестицій для довгострокового відновлення корпоративного сектору України є важливим завданням. Для цього потрібно створити сприятливі умови для бізнесу, зокрема стабільний політичний клімат, прозоре законодавство, ефективну систему правосуддя, справедливу податкову систему, розвинену інфраструктуру та підтримку інновацій. Також важливо активно просувати Україну як інвестиційну дестинацію.

Грантова діяльність та благодійні внески можуть мати вирішальне значення для соціально-орієнтованих проєктів [див.табл 2.6]. Забезпечення додаткових ресурсів для відновлення соціально-економічної інфраструктури стає необхідною умовою для сталого розвитку.

Таблиця 2.6 – Грантова діяльність та благодійні внески для довгострокового відновлення корпоративного сектору України.

Заходи	Особливості	Переваги	Недоліки
Надання грантів на відновлення підприємств	Фінансування конкретних проектів	Може забезпечити швидке відновлення підприємств.	Може бути обмеженим у масштабах.
Надання благодійних внесків на підтримку підприємств	Фінансування загальних витрат підприємств	Може бути більш масштабним.	Може бути менш цілеспрямованим.
Співпраця з міжнародними організаціями	Залучення додаткових ресурсів	Може забезпечити більш масштабну підтримку.	Може бути складним і тривалим процесом.

Використання фінансових інструментів, таких як облігації та кредити, може забезпечити довгострокове фінансування для стратегічних ініціатив [див.табл 2.7]. Оцінка вартості капіталу та умови відшкодування стають ключовими аспектами при визначенні пріоритетності цих інструментів.

Таблиця 2.7 – Використання фінансових інструментів, таких як облігації та кредити для довгострокового відновлення корпоративного сектору України.

Фінансовий інструмент	Особливості	Переваги	Недоліки
Облігації	Цинні папери, які засвідчують право власника на отримання від боржника грошових коштів у певний термін.	Можуть залучити значні кошти.	Ризковано для інвесторів.
Кредити	Позики, які надаються кредиторами позичальникам на певних умовах.	Можуть бути доступними для підприємств з гарною кредитною історією.	Дорого.

Банківські кредити	Кредити, які надаються банками.	Можуть бути доступними для підприємств з гарною кредитною історією.	Дорого.
Кредити міжнародних фінансових організацій	Кредити, які надаються міжнародними фінансовими організаціями, такими як Міжнародний валютний фонд, Світовий банк та інші.	Можуть бути доступними для підприємств, які не можуть отримати кредити в банках.	Має обмеження та умови.
Кредити приватних інвесторів	Кредити, які надаються приватними інвесторами, такими як власники бізнесу, інвестфонди та інші.	Можуть залучити значні кошти.	Ризковано для інвесторів.

Використання фінансових інструментів, таких як облігації та кредити, може бути важливим джерелом фінансування для довгострокового відновлення корпоративного сектору України. Ці інструменти можуть бути використані для фінансування конкретних проектів з відновлення підприємств, а також для загальної підтримки підприємств.

Крім того, ефективне поєднання цих джерел фінансування може бути важливим фактором для досягнення оптимального результату та забезпечення стійкого економічного розвитку корпоративного сектору України. Наприклад, комбінування внутрішніх джерел фінансування з іноземними інвестиціями може забезпечити необхідний капітал для реалізації великих інфраструктурних проектів та технологічної модернізації. Грантова діяльність та благодійні внески можуть служити додатковим джерелом

фінансування для соціальних проектів, які сприяють підвищенню якості життя і підтримці вразливих груп населення.

Давайте проаналізуємо стан банківських кредитів за 2022 рік, як одного з популярних методів фінансування корпоративного сектору.

Таблиця 2.8 – Стан корпоративного кредитного портфеля станом на 1 червня 2023 року [28]

Галузь	Валові працюючі кредити		Міграція кредитів у NPL за 12 міс.		Частка NPL, %	Структура позик, “5-7-9%”, % (усього 108 млрд грн)
	усього, млрд грн	у т. ч. МСБ, млрд грн	за кількістю, %	за сумою боргу, %		
Сільське господарство	94	78	15.2%	12.3%	14.7%	56.9%
Добувна промисловість	2	1	26.5%	27.8%	48.4%	0.5%
Харчова промисловість	47	19	11.4%	16.5%	23.4%	6.9%
Легка промисловість	2	2	4.5%	1.2%	16.6%	0.5%
Хімічна промисловість	6	5	11.2%	21.7%	30.0%	2.9%
Виробн. буд. матеріалів	5	1	17.9%	17.2%	22.1%	0.6%
Металургія	6	4	13.8%	30.6%	55.6%	1.5%
Машинобудування	6	4	19.0%	27.2%	46.8%	1.9%
Постачання е/е, інші ЖК	6	4	10.8%	30.0%	55.1%	0.2%
“Зелена” енергетика	17	12	18.9%	45.9%	50.8%	0.7%
Будівництво	6	4	26.2%	22.2%	65.2%	1.6%
Торгівля авто	4	3	6.5%	4.5%	17.2%	1.5%
Оптова торгівля	78	43	12.2%	20.0%	23.2%	15.0%
Роздрібна торгівля	21	5	7.2%	2.6%	18.0%	2.7%
Транспорт	10	5	12.2%	17.5%	25.5%	1.8%
Готелі	0	0	35.7%	95.7%	95.8%	0.0%
Операції з нерухомістю	11	7	15.5%	26.7%	37.1%	0.4%
Ком. нерухомість	9	5	22.5%	64.3%	83.7%	0.3%

Фінансові послуги	4	4	15.6%	14.9%	24.7%	0.1%
Інше	18	9	14.2%	16.5%	19.4%	4.1%
Державні підприємства	64	1	24.2%	7.9%	8.7%	0.0%
Усього	418	216	14.4%	20.7%	30.8%	100%

Виходячи з даних таблиці ми можемо побачити досить зрозумілу динаміку, зумовлену військовими діями. Наприклад, що підприємства готельної галузі, комерційної нерухомості, добувної промисловості, хімічної промисловості, металургії, «зеленої» енергетики та транспортної галузі мають найвищі відсотки по міграції кредитів до непрацюючих. Так як промислові та видобувні зони знаходяться здебільшого на сході, вони постраждали і втратили можливість обслуговувати кредити. Також з даних цієї таблиці ми можемо побачити, що програма «5-7-9%» користується попитом в галузі сільського господарства та складає 56,9% всіх позик за цією програмою. Також бачимо що компанії які займаються торгівлею та виробництвом їжі також активно беруть участь в даній програмі, хоча і не так активно.

Таблиця 2.9 – Вкладення банків в цінні папери реального сектору економіки (акції та облігації) за період 2018–2022 рр., млн грн

Рік	Акції	Облігації	Разом
2018	370,5	892,1	1 262,6
2019	420,0	942,7	1 362,7
2020	504,9	1 061,7	1 566,6
2021	720,5	1 290,3	2 010,8
2022	891,7	1 720,0	2 611,7

Як видно з таблиці, вкладення банків в цінні папери реального сектору економіки (акції та облігації) зростали щороку в період з 2018 по 2022 рік. Найбільше зростання спостерігалось в 2022 році, коли вкладення в цінні папери реального сектору економіки збільшилися на 32,1%.

Таблиця 2.10 – Вкладення банків в акції реального сектору економіки

Рік	Вкладення, млн грн
2018	370,5
2019	420,0
2020	504,9
2021	720,5
2022	891,7

Як видно з таблиці, вкладення банків в акції реального сектору економіки зростали щороку в період з 2018 по 2022 рік. Найбільше зростання спостерігалось в 2022 році, коли вкладення в акції реального сектору економіки збільшилися на 40,4%.

Таблиця 2.11 – Вкладення банків в облігації реального сектору економіки

Рік	Вкладення, млн грн
2018	892,1
2019	942,7
2020	1 061,7
2021	1 290,3
2022	1 720,0

Як видно з таблиці, вкладення банків в облігації реального сектору економіки зростали щороку в період з 2018 по 2022 рік. Найбільше зростання спостерігалось в 2022 році, коли вкладення в облігації реального сектору економіки збільшилися на 57,7%.

Вкладення банків в цінні папери реального сектору економіки (акції та облігації) зростали щороку в період з 2018 по 2022 рік. Найбільше

зростання спостерігалось в 2022 році, коли вкладення в цінні папери реального сектору економіки збільшилися на 32,1%.

Найбільше зростання вкладень спостерігалось в облігації реального сектору економіки, частка яких у загальному обсязі вкладень у 2022 році склала 66,0%.

Приватні інвестиції є ключовим фактором для довгострокового відновлення корпоративного сектору України. Однак для залучення приватних інвестицій буде потрібно створити сприятливі умови для бізнесу, зокрема стабільний політичний клімат, прозоре законодавство та ефективну систему правосуддя.

Таблиця 2.12 – Приватні інвестиції для довгострокового відновлення корпоративного сектору України.

Переваги приватних інвестицій	Вплив на корпоративний сектор
Сприяють економічному зростанню	Створюють нові робочі місця та доходи.
Покращують конкурентоспроможність	Дозволяють підприємствам інвестувати в інновації та розвиток.
Зміцнюють фінансову стійкість	Допомагають підприємствам подолати кризові ситуації.
Створюють нові можливості для інновацій	Дозволяють підприємствам розробляти нові продукти та послуги.
Сприяють сталому розвитку	Дозволяють підприємствам відповідально використовувати ресурси та захищати навколишнє середовище.

Для залучення приватних інвестицій в корпоративний сектор України потрібно створити сприятливі умови для бізнесу, зокрема:

1. Стабілізувати політичний клімат. Це допоможе створити довіру інвесторів.
2. Запровадити прозоре законодавство. Це допоможе захистити права інвесторів.

3. Створити ефективну систему правосуддя. Це допоможе забезпечити виконання договорів та захистити права інвесторів.

Значимість кожного з цих джерел фінансування залежить від конкретних потреб відновлення корпоративного сектору. Наприклад, якщо підприємствам необхідні швидкі інвестиції для відновлення виробничих потужностей, то пріоритетом може бути використання внутрішніх джерел фінансування, таких як прибуток та резервні фонди. У випадку реалізації великих інфраструктурних проєктів, іноземні інвестиції можуть стати важливим джерелом зовнішньої підтримки.

Оцінка ефективності кожного з джерел фінансування, а також їх комбінація, вимагає ретельного аналізу ризиків, вартості капіталу, умов повернення інвестицій та потенційного впливу на економічний розвиток. Важливо забезпечити баланс між доступністю джерел фінансування та їх відповідністю потребам відновлення.

Враховуючи всі ці аспекти, визначення оптимального міксу джерел фінансування стає ключовим завданням для забезпечення стійкого та сталого розвитку корпоративного сектору України. Правильно сплановане фінансування допоможе стимулювати економічний зріст, залучити необхідні ресурси та підтримати соціальну інфраструктуру країни, сприяючи сталому підвищенню добробуту та конкурентоспроможності.

Висновки до розділу 2

Розділ 2 був присвячений глибокому аналізу ринку фінансування корпоративного сектору в умовах війни в Україні. Дослідження розглядає вплив конфлікту на економіку та визначає можливості фінансування для післявоєнного відновлення.

Аналіз впливу війни на корпоративний сектор дозволив виявити ключові виклики та перешкоди, з якими стикаються підприємства в Україні. Водночас, висвітлено можливості та потенціал ринку фінансування для відновлення, розглядаючи різноманітні джерела та інструменти.

У результаті проведеного дослідження було встановлено, що війна значно ускладнила фінансову ситуацію підприємств в Україні. Багато компаній стикаються з проблемами доступу до кредитів та інших джерел фінансування, що призводить до обмеження їх здатності до відновлення та розвитку.

Проте, не дивлячись на ці труднощі, дослідження показало, що існують певні можливості для фінансування післявоєнного відновлення корпоративного сектору. Наприклад, залучення іноземних інвестицій, активізація державних програм підтримки, а також використання нових фінансових інструментів і технологій.

Оцінка пріоритетності джерел фінансування стала важливим етапом розділу, де враховуються унікальні потреби та виклики корпоративного сектору. Виходячи з аналізу, можна визначити оптимальні шляхи залучення фінансів для найбільш ефективного відновлення підприємств.

Розділ 2 став основою для формулювання рекомендацій та стратегій фінансування, які будуть використовуватися в подальших дослідженнях та розробках. Отримані в цьому розділі висновки служитимуть не тільки важливим внеском у вивчення фінансового аспекту відновлення корпоративного сектору, але й сприятимуть розробці стратегій ефективного використання ресурсів в умовах складної соціально-економічної ситуації. Одним з основних висновків є необхідність активного сприяння держави у створенні сприятливих умов для фінансування корпоративного сектору.

Для досягнення успіху відновлення після війни, необхідно розробити комплексну стратегію, що включатиме в себе поєднання різних джерел фінансування. Наприклад, державні програми підтримки, сприяння іноземним інвестиціям, розвиток міжнародного співробітництва та фінансових інструментів.

У підсумку, дослідження ринку фінансування корпоративного сектору в умовах війни в Україні виявило складні виклики, але й можливості для післявоєнного відновлення. Важливою умовою є активна підтримка держави

та розробка комплексної стратегії фінансування, що враховуватиме унікальні потреби та обставини корпоративного сектору. Це допоможе забезпечити стійке відновлення економіки та створення сприятливих умов для розвитку підприємств в Україні.

РОЗДІЛ 3 ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСУВАННЯ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ

3.1. Проблеми, які гальмують залучення фінансування післявоєнного відновлення корпоративного сектору України

Непередбачуваність економічної та політичної ситуації в Україні після воєнного конфлікту створює значні перешкоди для залучення необхідного фінансування. Нестабільність влади, зміни в законодавстві та низький рівень довіри до бізнес-середовища складають негативну картину для потенційних інвесторів. Це може призвести до зниження інтересу до вкладення капіталу в корпоративний сектор України.

Додатково, після воєнного конфлікту в країні можуть виникати проблеми з інфраструктурою, зруйнованими виробничими потужностями та втратою людського капіталу. Відновлення цих ресурсів вимагає значних інвестицій, але такі проекти часто пов'язані з високими витратами та ризиками.

Важливо враховувати, що після воєнного конфлікту може бути складно встановити ефективну систему регулювання та контролю в корпоративному секторі. Корупція, недостатність правових механізмів та недостатня прозорість можуть стати перешкодами для розвитку бізнесу та залучення фінансування.

Для подолання цих проблем важливо прийняти рішучі заходи. Уряд повинен зосередитися на створенні сприятливого інвестиційного клімату, що включає стабілізацію політичної ситуації, вдосконалення законодавства та забезпечення прозорості та ділової етики. Для залучення іноземних інвестицій може бути цілком доцільним проведення реформ, спрямованих на поліпшення бізнес-середовища та зниження бюрократичних перешкод.

Потрібно розробити механізми підтримки підприємств, особливо малих і середніх підприємств, які є основою корпоративного сектору. Це може включати фінансову допомогу, пільги та консультативну підтримку для розвитку їхньої діяльності та відновлення після конфлікту.

Війна в Україні створила надзвичайні виклики для бізнесу. Зокрема, це стосується підприємств, розташованих у зонах активних бойових дій.

Відповідно до цього, уряд України з перших тижнів війни реалізує програму з релокації українських підприємств, що перебувають на території бойових дій. Подати заявку на переїзд можна через майданчики системи "Прозорро.Продажі". Програма надає допомогу бізнесу у переміщенні їхнього обладнання на безпечні території, пошуку виробничих приміщень та розселенні працівників.

Враховуючи війну в Україні як фактор, релокація підприємств на безпечні території є важливою стратегією для забезпечення стабільності та продовження економічної діяльності в країні. Це також сприяє збереженню робочих місць та забезпеченню безперебійного постачання товарів та послуг для населення України.

До програми може долучитися будь-яке підприємство з регіонів, що постраждали від бойових дій. Після схвалення заявки, бізнес отримає пакет державної підтримки, як-от:

- підбір місця розташування для потужностей підприємства;
- допомога з перевезенням на нову локацію;
- сприяння в розселенні працівників та пошуку нових співробітників;
- підтримка у відновленні логістики, закупівлі сировини та пошуку ринків збуту.

Наразі релокація можлива в один з чотирнадцяти регіонів: Хмельницька, Закарпатська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Львівська, Тернопільська, Черкаська, Чернівецька, Вінницька, Волинська,

Дніпропетровська, Рівненська, Полтавська та Київська (за виключенням Києва) області.

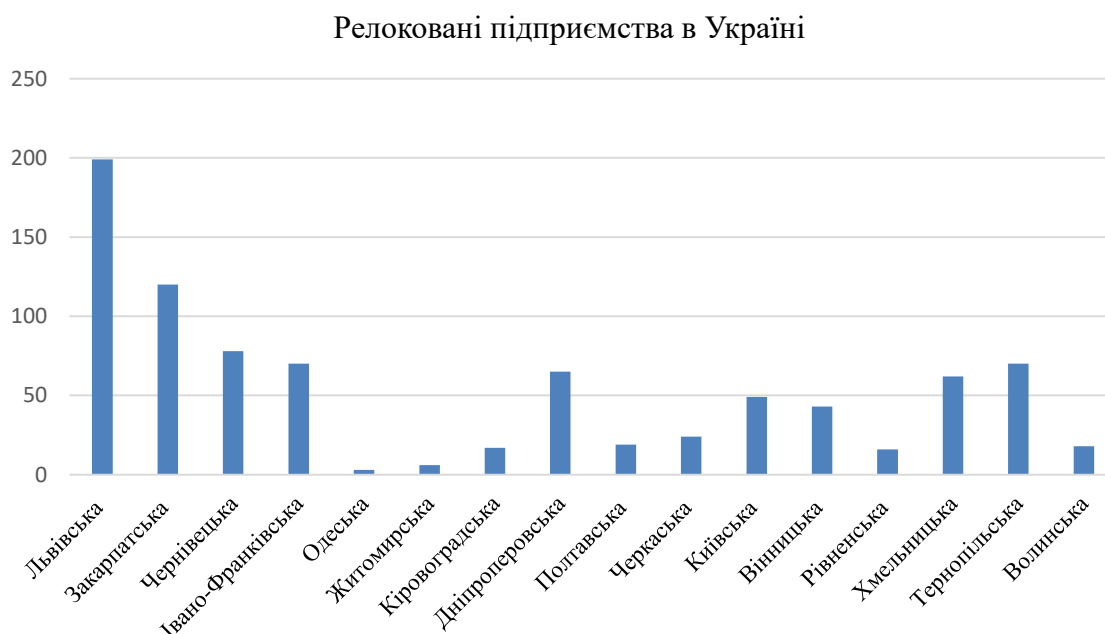

Рис. 3.1 – Релоковані підприємства в Україні [38]

Найбільше підприємств релокувалося до Львівської (29% релокованих підприємств), Закарпатської (18%), Чернівецької (13%), Тернопільської (8%) та Хмельницької (7,6%) областей.

Серед великих компаній, які релокувались, заступник міністра економіки назвала ТОВ “Пожмашина”, ТОВ “Корум “Дружківський машинобудівний завод”, ТОВ “Сталекс”, ПАТ “Краматорський завод важкого верстатобудування”.

Найбільша кількість релокованих підприємств обрали львівську область для релокації. Львівська обласна військова адміністрація має програму підтримки бізнесу на період воєнного стану. У цій програмі затверджені такі заходи:

1. Надання безповоротної фінансової допомоги підприємствам, що здійснили переміщення та реєстрацію на території Львівської області;
2. Ваучерна підтримка бізнесу на маркетингові цілі та сертифікацію продукції;

3. Погашення кредиторської заборгованості, що виникла на кінець 2022 року у зв'язку з черговістю проходження платежів у казначейських органах. [34]

Ціль 1 досягається шляхом надання безповоротної фінансової допомоги для підтримки організації фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання (за винятком заробітної плати та капітальних витрат), які перенесли виробничі потужності на територію Львівської області з інших регіонів України. Підприємство може отримати дану допомогу у розмірі 100 тис. грн., а також додатково 100 тис. грн. якщо таке підприємство створило 20 нових робочих місць.

Ціль 2 реалізується шляхом надання маркетингових ваучерів та ваучерів на сертифікацію продукції, ваучерів на участь у закордонних виставках та ярмарках (далі - ваучери) - права на безповоротну фінансову допомогу мікро- та малим підприємствам - юридичним особам та фізичним особам-підприємцям, які перебувають на різних режимах оподаткування, відповідно до вимог цієї програми. Надається безповоротна фінансова допомога мікро-, малим та середнім підприємствам і кластерам (лише ваучери на участь у закордонних виставках та ярмарках) у розмірі:

- не більше 60 тис. грн для маркетингових ваучерів
- не більше 100 тис. грн. для ваучерів на сертифікацію продукції;
- не більше 100 тис. грн для ваучерів на участь у закордонних виставках та ярмарках, у тому числі кластерних.

Частка власних витрат суб'єктів господарювання на має становити не менше 30% від загальної суми витрат.

Співпраця з міжнародними фінансовими установами та організаціями може забезпечити додаткові ресурси для відновлення корпоративного сектору. Україна повинна активно залучатися до програм фінансування, технічної допомоги та експертного консультування, які надаються такими організаціями, щоб забезпечити необхідну підтримку інфраструктурі, виробничим підприємствам та малим бізнесам.

Одним з елементів відновлення корпоративного сектору є також залучення внутрішніх ресурсів. Українські компанії, підприємства та підприємці повинні брати активну участь у процесі відновлення, шляхом розробки імплементації інноваційних проектів, встановлення партнерських зв'язків та розширення своєї присутності на ринках.

Питання відсутності належної інфраструктури та високого рівня пошкодження виробничих об'єктів стають суттєвими перешкодами для відновлення корпоративного сектору після воєнного конфлікту в Україні. Руйнування доріг, мостів, електричних мереж та інших інженерних комунікацій ускладнює не тільки виробництво, але й транспортування товарів та послуг. Недостатня інфраструктура також може обмежувати доступ до ринків та знижувати конкурентоспроможність українських компаній.

Відновлення та модернізація інфраструктури вимагають значних інвестицій, які можуть бути складно залучити через невизначеність економічної та політичної ситуації. Інвестори звичайно вимагають стабільності та надійності, перш ніж вкладати свої кошти у проекти відновлення. Тому, перед тим як потенційні інвестори приймуть рішення про вкладання капіталу в інфраструктурні проекти, вони бажають бачити позитивні зміни в законодавстві, політичній стабільності та ефективному управлінні.

Прозорість та відкритість управління фінансами також стають проблемою для відновлення корпоративного сектору. Недостатня ефективність контролю за використанням коштів та нечіткість у фінансовій звітності підприємств ускладнюють процес привертання інвесторів. Інвестори вимагають чіткої та достовірної інформації про фінансовий стан компаній, їхні результати та перспективи. Відсутність такої інформації може викликати недовіру та обмежити інтерес потенційних інвесторів.

Велика кількість непокладних кредитів та боргів у підприємств може створювати додатковий фінансовий тиск, який обмежує їхню здатність

залучати нові кошти на відновлення та розвиток. Важливо провести аудит фінансового стану компаній, реструктуризувати борги та зайнятися ефективним управлінням фінансовими ресурсами для забезпечення фінансової стійкості та здатності залучати нові інвестиції. Також важливо розглянути можливість співпраці з фінансовими інституціями, які можуть надати фінансову підтримку в формі кредитів або інших інвестиційних інструментів.

Для подолання цих проблем необхідно вжити ряд заходів. По-перше, урядові інституції повинні працювати над створенням сприятливого інвестиційного клімату, включаючи стабілізацію політичної ситуації, поліпшення законодавства та забезпечення прозорості в управлінні фінансовими ресурсами. Крім того, необхідно встановити ефективний механізм контролю за використанням коштів у підприємствах та забезпечити відкритість у фінансовій звітності.

Для залучення інвестицій необхідно також активно співпрацювати з міжнародними організаціями, фінансовими інституціями та потенційними інвесторами. Важливо провести інформаційну кампанію щодо потенційних можливостей інвестування відновлювальних проектів в Україні та продемонструвати переваги та стабільність економічного середовища.

Необхідно розглянути можливості реструктуризації непокладних кредитів та боргів підприємств, шляхом переговорів з кредиторами та укладання вигідних угод. Це допоможе зменшити фінансовий тиск на підприємства і створити сприятливіші умови для приваблення нових інвестицій.

Узагалі, відновлення та модернізація інфраструктури та покращення управління фінансами є ключовими факторами для приваблення фінансової підтримки та залучення нових інвестицій. Через реалізацію цих заходів, Україна матиме можливість побудувати стійке та конкурентоспроможне корпоративне середовище, яке сприятиме економічному розвитку країни.

Відновлення корпоративного сектору в Україні після воєнного конфлікту вимагає комплексного підходу та спільних зусиль уряду, бізнесу та міжнародного співтовариства. Шлях до успіху полягає в створенні стабільного інвестиційного клімату, підтримці підприємств та залученні зовнішніх та внутрішніх ресурсів для відновлення економіки та стимулювання розвитку корпоративного сектору.

Загальна сума цих проблем визначає потребу в комплексному підході до стимулювання фінансування післявоєнного відновлення корпоративного сектору України, щоб подолати труднощі та створити сприятливі умови для сталого розвитку економіки.

Одним з ключових елементів такого підходу є залучення іноземних інвесторів. Уряд України може активно співпрацювати з міжнародними організаціями, такими як Всесвітня банк, Міжнародний валютний фонд і Європейський банк реконструкції та розвитку, для отримання фінансової підтримки та технічної допомоги. Ці організації можуть надати кредити, гранти та консультаційну підтримку для відновлення інфраструктури, розвитку секторів економіки та удосконалення управління.

Для привертання іноземних інвесторів важливо створити сприятливе інвестиційне середовище. Це включає політичну та економічну стабільність, виконання правових норм і захист прав власності, а також спрощення бюрократичних процедур та зниження адміністративних бар'єрів для бізнесу. Уряд повинен працювати над поліпшенням бізнес-клімату, впроваджувати реформи, спрямовані на забезпечення прозорості, боротьбу з корупцією та покращення умов для підприємництва.

Додатковим кроком може бути розробка та впровадження спеціальних інвестиційних законів чи програм, які надають певні пільги та стимули для іноземних інвесторів. Такі заходи можуть включати зниження податкових ставок, створення особливих економічних зон, спрощення процедур отримання дозволів та інші заходи, які забезпечують конкурентні переваги для інвесторів.

Потрібно залучати внутрішній капітал для відновлення корпоративного сектору. Це може бути досягнуто шляхом підтримки малих та середніх підприємств, надання кредитів під низькі процентні ставки, розвитком фондового ринку та інших інструментів фінансування. Узагальна сума цих проблем визначає потребу в комплексному підході до стимулювання фінансування післявоєнного відновлення корпоративного сектору України, щоб подолати труднощі та створити сприятливі умови для сталого розвитку економіки.

Однією з ключових складових такого комплексного підходу є розширення фінансової підтримки від уряду. Уряд України може здійснити інвестиції у відновлення корпоративного сектору шляхом виділення фінансових ресурсів на спеціальні програми та проекти, спрямовані на підтримку підприємств. Це може включати надання фінансової допомоги, субсидій, кредитів за пільговими умовами та інших форм фінансування.

Важливо розвивати механізми публічно-приватного партнерства. Це може означати співфінансування проектів відновлення корпоративного сектору у співпраці з приватними інвесторами. Уряд може пропонувати різні форми пільг та стимулів для привабливості таких партнерств, наприклад, зниження податкових ставок, гарантії повернення інвестицій, захист прав власності та інші заходи, які забезпечують взаємовигідність для обох сторін.

Для досягнення успіху у відновленні корпоративного сектору також потрібно розробити ефективні механізми кредитування. Банки та інші фінансові установи можуть грати важливу роль у наданні кредитів та фінансуванні підприємств. Уряд може сприяти розвитку фінансової системи, забезпечуючи легкий доступ до кредитів для підприємств, знижуючи відсоткові ставки, забезпечуючи гарантії повернення кредитів та надаючи підтримку в розробці бізнес-планів та фінансових стратегій.

Окрім фінансової підтримки, важливо також здійснювати реформи у сфері права та управління. Уряд повинен працювати над поліпшенням

правової системи, спрощенням процедур реєстрації бізнесу, забезпеченням захисту прав власності та боротьбою з корупцією.

3.2. Зарубіжний досвід вирішення проблем на ринку фінансування корпоративного сектору

Досвід зарубіжних країн є цінним джерелом вдосконалення системи фінансування корпоративного сектору, особливо під час відновлення після воєнного конфлікту.

Розглянемо досвід Ізраїлю під час Війни на виснаження (1967-1970). Нижче наведено декілька ключових моментів щодо економічної ситуації Ізраїлю.

Ключова процентна ставка залишалася стабільною на рівні 6% річних.

Відсоткові ставки державних облігацій становили у середньому 7,6% річних. Було зниження в перший та другий роки війни (до 6,8% річних у 1968 р.). Відновити процентні ставки державних облігацій до їх довоєнного рівня змогли тільки після війни.

Обмінний курс залишався фіксованим. Його було девальвовано в перший рік війни на 17%, та залишався незмінним до кінця війни. Наступна девальвація була вже після війни та була здійснена на 20%.

Дефіцит бюджету було суттєво розширено в 1-й рік війни (до 16% ВВП). В середньому за роки війни становив 18% ВВП (25% - без врахування грантів). Прямою емісією центрального банку покривалось понад 50% фіскального дефіциту. Близько 20% підсумкового дефіциту забезпечували міжнародні гранти. На зовнішню кредитну допомогу припадало лизько 20% і на банківські та інші внутрішні позики припадало 10%.

Щодо грошової та кредитної емісії ситуація була наступна. Загалом розширення банківського кредитного фінансування бізнесу та емісійного фінансування уряду за роки війни становило близько 30% ВВП.

Ізраїль також отримував і міжнародну допомогу. Міжнародна кредитна допомога та Міжнародні гранти в середньому становили 10% ВВП у роки війни. Гранти та кредити становили пропорцію близько 50/50.

Уряд активно підтримував економіку, а низькі процентні ставки стимулювали бізнес до інвестицій. Уряд щорічно виділяв на розширення програм кредитної підтримки економіки близько 10% видатків сектора ЗДУ.

Незважаючи на значні обсяги грошової та кредитної емісії річна інфляція залишалася в межах 10%, в середньому – 3,1% в рік у 1967-1970 роках.

За роки війни фізичні обсяги промислового виробництва зросли на 60%, в 1-рік війни промислове виробництво впало на 3%, у наступні – зростало в середньому на 20% в рік. Проте дефіцит зовнішньоторговельного балансу суттєво посилювався і становив в середньому 10% ВВП щорічно. Це означає, що країна нарощувала виробництво, але товари залишались в середині країни, а також частина цього зростання зумовлена військовими потребами. Війна в Ізраїлі на відміну від інших країн дала можливість наростити виробництво, там самим полегшивши собі вихід з кризи після війни.

Хоча і експорт впав, та країна знаходила у війні розвиток внутрішнього виробництва дав позитивний ефект і під час війни. Ріст реального ВВП не припинявся та загалом за час війни склав +44%, в перший рік війни становив +2,5%, далі в середньому +12% росту на рік.

У період війни Ізраїль не забував і про інвестиції. Вони підтримувалися державною політикою та низькими процентними ставками. В перший рік війни інвестиції дещо знизились в структурі ВВП до 16% ВВП, в наступних роках в середньому становили 23% ВВП.

Ізраїль зумів підтримати свою економіку, зберегти стабільність своєї валюти, збільшити своє промислове виробництво та реальний ВВП, а також отримати міжнародну допомогу. Це було досягнуто завдяки активній ролі

уряду та центрального банку, які забезпечували стимулюючу монетарну та фінансову політику, а також кредитну підтримку бізнесу.

Ізраїль виграв війну на виснаження. Центральний банк Ізраїлю під час війни концентрувався не на інфляційних ризиках, а на підтримці економіки. Додаткова грошова пропозиція спрямовувалась у виробничі об'єкти та робочі місця, що дозволило створити фундаментальні основи довгострокової стійкості економічної системи. [11]

Тож, можна сказати виходячи з досвіду Ізраїлю, що існують можливості не тільки стримувати економіку, а і просувати її. З цього прикладу можна сказати, що нарощення внутрішнього виробництва могло б стати одним з пунктів відновлення України та покращення її економічного стану. Наразі ми маємо можливість експортувати продукцію на європейський ринок, тому перспектива розвитку виробництва є актуальною і зможе допомогти країні.

Розглянемо також досвід Боснії і Герцеговини. Загальний збиток, завданий війною, склав приблизно 200 мільярдів доларів. До кінця війни в 1995 році, порівняно з 1991 роком, населення Боснії і Герцеговини скоротилося на 23%, промислове виробництво впало на 90%, а рівень безробіття також становив 90%. ВВП на душу населення впав з 1900 доларів у 1991 році до близько 500 доларів наприкінці війни. Війна зруйнувала 35% доріг країни і 40% мостів. Збитки, завдані залізничному транспорту, оцінюються в 1 мільярд доларів. Міжнародний аеропорт Сараєво був повністю зруйнований під час бойових дій. Столиця країни зазнала збитків у розмірі 18,5 мільярдів доларів. Війна в Боснії забрала понад 100 000 життів, 40 відсотків з яких - цивільні особи. Понад 2 мільйони людей стали вимушеними переселенцями.

Національні зусилля з повоєнної відбудови Боснії і Герцеговини можна охарактеризувати як мізерні та непослідовні. Причини сумнівного успіху післявоєнної відбудови криються в політичних проблемах країни. З 1995 року ані парламент БіГ, ані парламенти окремих утворень не ухвалили

законів, які б регулювали процес післявоєнної відбудови. Поведінка національних інституцій була радше реактивною, ніж проактивною. Якщо міжнародні донори вимагали створення певного відомства або прийняття закону, влада ухвалювала вигідні для них рішення.

Пул міжнародної допомоги був наповнений коштами Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), країн-донорів, Європейського банку реконструкції та розвитку, Світового банку, та різних благодійних ініціатив. У період з 1996 по 2005 рік загальна сума грантової допомоги, отриманої БіГ від офіційних кредиторів, перевищила 9 мільярдів доларів США (майже 200% ВВП БіГ у 1996 році). У перші два роки після війни ніякої допомоги Сербській Республіці не надавалося, оскільки її уряд все ще складався з військових злочинців. Значна допомога не надавалася до 1998 року, коли було обрано новий уряд. Повоєнна відбудова БіГ також відзначається залученням великої кількості неурядових та благодійних організацій. Близько 500 НУО зробили свій внесок у відбудову БіГ.

У звітах Європейського банку реконструкції та розвитку стверджується, що пріоритет, наданий економічній реконструкції, та нехтування критичною потребою в політичних змінах призвели до нестійких економічних показників.

Ініціатива США "Підтримка демократії у Східній Європі" включала як фінансову допомогу, так і експертну підтримку реформ. З 1996 по 1999 рік США надали близько 4 мільярдів доларів на фінансування реконструкції. Ця ініціатива забезпечила 25-відсоткове економічне зростання в БіГ протягом періоду, коли вона фінансувалася. Однак з часом зростання стало нерівномірним.

До 2000 року було відновлено 80% будинків, шкіл, систем водопостачання, доріг, телекомунікацій та електропостачання. Результати економічних реформ і переходу до ринкової економіки виявилися невтішними порівняно із зусиллями та ресурсами, вкладеними міжнародним співтовариством. Після реконструкції, коли розвиток відбувався переважно

за рахунок зовнішньої допомоги, темпи економічного зростання значно сповільнилися: середній темп приросту ВВП за період 2000-2003 рр. оцінюється на рівні 4,7%. Однак ВВП та ВВП на душу населення були значно нижчими за довоєнний рівень. Значна частина робочої сили була безробітною: близько 50% у Федерації та майже 70% у Республіці Сербській. Обмежений прогрес у боротьбі з бідністю був очевидним: у 2007 році рівень бідності становив 18%. Після заміни європейських кредитів і прямого іноземного проектного фінансування скороченням міжнародної допомоги економічне зростання в середньому становило 6% у 2010 році. Хоча міжнародна фінансова криза, що почалася в 2008 році, вдарила по економіці, вона мала менший вплив на БіГ, ніж в інших частинах Балкан, оскільки дефіцит поточного рахунку і бюджету країни були відносно невеликими, оскільки вони покривалися за рахунок іноземного фінансування. Існує багато інших тривожних тенденцій, таких як низький рівень заощаджень і внутрішніх інвестицій, зниження темпів зростання промислового виробництва і нестійкий торговельний дефіцит.

Сталого економічного відновлення не відбулося, оскільки зростання ВВП з 1995 року було незначним, досягнувши 89% у 1996 році. У 2021 році понад 27% економіки країни залишається в тіні. Приватизація залишається незавершеною. Крім того, кількість працівників у неформальному секторі та рівень безробіття на рівні 20% (2019 рік) залишаються високими. ()

Розглянемо також кілька ключових аспектів зарубіжного досвіду в цьому контексті може слугувати прикладом для розробки ефективних стратегій в Україні.

Один з таких аспектів - це розробка спеціалізованих фондів або банків, які надають фінансову підтримку підприємствам у відновлюваній економіці. Ці інститути можуть бути створені за участю держави, міжнародних організацій та приватних інвесторів. Вони можуть надавати позики, гранти, інвестиційні пакети та інші фінансові інструменти для підтримки підприємств у відновленні та розвитку.

Також варто звернути увагу на роль венчурного капіталу у фінансуванні післявоєнного відновлення. Венчурні фонди та інвестори можуть вкладати кошти в інноваційні стартапи та перспективні проекти, що сприяє створенню нових робочих місць, розвитку нових технологій та підтримці підприємницької активності. У цьому контексті важливо розвивати екосистему венчурного капіталу, залучати кваліфікованих інвесторів та створювати сприятливі умови для розвитку інноваційних підприємств.

Зарубіжний досвід показує важливість розвитку фінансового ринку та капітального ринку. Створення ліквідного та ефективного фінансового ринку допомагає залучати капітал для підприємств, забезпечує доступ до фінансових інструментів та послуг, а також сприяє розширенню можливостей для інвестування та залучення інвесторів. Розвиток капітального ринку, зокрема фондового ринку, дозволяє підприємствам залучати публічне фінансування через емісію акцій та облігацій.

Прозорість та надійність законодавчого середовища визначають успішність залучення фінансування у корпоративний сектор. Багато країн у своїх практиках встановлюють чіткі правила та стандарти, що стосуються корпоративного фінансування, забезпечуючи високий рівень впевненості учасників ринку.

Прозорість у законодавчому середовищі означає, що правила та процедури, пов'язані з фінансуванням, доступні та зрозумілі для всіх зацікавлених сторін. Це включає в себе публікацію інформації про регулятивні вимоги, правила фінансової звітності, процедури отримання фінансової підтримки та умови її надання. Забезпечення прозорості допомагає знизити ризики для інвесторів та забезпечує більшість довіри до корпоративного сектору.

Надійність законодавчого середовища передбачає стабільність та консистентність правових норм, які регулюють корпоративне фінансування. Це означає, що законодавство повинно бути надійним, не суперечити самому собі та не піддаватися частим змінам. Крім того, ефективне регулювання,

включаючи наглядові органи і контроль за дотриманням правил, сприяє стабільності та довірі до системи фінансування.

Чіткі правила та стандарти, що стосуються корпоративного фінансування, також впливають на впевненість учасників ринку. Вони створюють однакові умови для всіх учасників, забезпечуючи прозорість та рівноправність. Наявність чітких правил щодо вимог до фінансової звітності, диверсифікації ризиків, захисту прав інвесторів та інших аспектів фінансування сприяє довірі до системи та залученню більш широкого кола інвесторів.

Зарубіжний досвід показує, що країни, які успішно розвивають свій корпоративний сектор, активно працюють над покращенням прозорості та надійності законодавчого середовища. Вони встановлюють чіткі правила, сприяють розвитку саморегулювання та етичних стандартів, створюють незалежні наглядові органи та забезпечують ефективну систему контролю за дотриманням вимог. Такі заходи сприяють залученню фінансування, стимулюють інвестиційну активність та сприяють стійкому економічному зростанню.

Окрім того, прозорість та надійність законодавчого середовища мають позитивний вплив на міжнародні інвестиції. Іноземні інвестори часто оцінюють ризики та переваги різних ринків, враховуючи рівень прозорості та надійності їх законодавства. Країни з прозорим та надійним законодавчим середовищем зазвичай залучають більше іноземних інвестицій, що сприяє розвитку їхньої економіки та створенню нових робочих місць.

Прозорість та надійність законодавчого середовища є ключовими факторами для створення стабільного та конкурентоспроможного бізнес-середовища. Вони сприяють розвитку підприємництва, залученню фінансування, зміцненню довіри учасників ринку та створенню сприятливих умов для інновацій та росту. Тому важливо, щоб країни продовжували працювати над поліпшенням свого законодавчого середовища, сприяючи прозорості, надійності та розвитку корпоративного сектору.

Розвинуті системи гарантій та страхування грають важливу роль у зниженні ризиків для інвесторів та сприяють стимулюванню вкладання коштів в корпоративний сектор.

Гарантії є механізмом, який забезпечує фінансову компенсацію або відшкодування в разі невиконання зобов'язань або виникнення непередбачуваних обставин. Вони можуть бути надані урядом, фінансовими установами або спеціалізованими організаціями. Гарантії допомагають зменшити ризик інвестора, оскільки вони надають гарантовану захист від можливих фінансових втрат.

Ефективні механізми гарантування дозволяють повернути довіру інвесторів до корпоративного сектору. Вони створюють додатковий рівень захисту інвестицій, що знижує страх перед можливими негативними наслідками. Наявність гарантійних механізмів сприяє залученню нових інвесторів, особливо тих, які виявляють обережність перед ризиковими проектами або ринками.

Системи страхування також впливають на зниження ризиків для інвесторів у корпоративний сектор. Страхування дозволяє перекласти частину ризиків на страхову компанію, яка виплачує компенсацію в разі настання збитків або непередбачуваних подій. Це допомагає зменшити фінансові втрати та підвищує впевненість інвесторів.

Ефективність системи страхування визначається наявністю різних видів страхових полісів і програм, які враховують конкретні потреби інвесторів. Наприклад, страхові поліси можуть охоплювати ризики, пов'язані зі збитками від природних катастроф, політичними турбуленціями, неплатоспроможністю компаній тощо. Це дозволяє інвесторам захистити свої інвестиції від непередбачуваних подій та зменшити вплив ризиків на їхні фінансові результати.

Розвиток ринку гарантій та страхування також сприяє створенню конкуренції між різними постачальниками цих послуг. Це змушує компанії пропонувати більш вигідні та інноваційні умови гарантій та страхування, що

сприяє покращенню їхньої ефективності та доступності для інвесторів. Конкуренція також підтримує постійне вдосконалення процесів оцінки ризиків та визначення премій за страхові поліси, що сприяє більш точному та раціональному розподілу ризиків між страховиками та інвесторами.

Розвиток розширених систем гарантій та страхування має позитивний вплив на інвестиційну активність індивідуальних та корпоративних інвесторів. Вони створюють сприятливі умови для залучення капіталу в корпоративний сектор, знижують ризики та забезпечують захист інвестицій. Постійне вдосконалення та інновації в цих системах допомагають створити стійку та надійну інфраструктуру для інвесторів, що сприяє стабільному економічному розвитку та процвітанню.

Активна роль держави в підтримці економіки через різноманітні стимулюючі програми є необхідною основою для ефективного відновлення та розвитку корпоративного сектору. Підтримка нововведень, науково-дослідницьких розробок та екологічно чистих технологій грає важливу роль у забезпеченні сталості та конкурентоспроможності компаній.

Державні стимулюючі програми є ефективним інструментом для сприяння інноваційного розвитку в корпоративному секторі. Шляхом надання фінансових пільг, податкових знижок, грантів та субсидій, держава стимулює компанії до вкладання коштів у дослідження та розвиток нових продуктів, технологій та послуг. Це сприяє створенню інноваційного середовища, прискорює технологічний прогрес та сприяє залученню інвестицій.

Науково-дослідні розробки є ключовим елементом успішного розвитку корпоративного сектору. Державна підтримка в галузі наукових досліджень і розробок сприяє залученню талановитих науковців, створенню наукових центрів та лабораторій, а також розвитку співпраці між науково-дослідними установами та приватними компаніями. Це сприяє обміну знаннями, впровадженню передових технологій та створенню інноваційних рішень, що підвищує конкурентоспроможність компаній на ринку.

Окрім того, підтримка екологічно чистих технологій є важливим аспектом сучасного корпоративного сектору. Державні програми, спрямовані на стимулювання розвитку та використання екологічно безпечних технологій, сприяють зменшенню негативного впливу підприємств на навколишнє середовище. Це включає підтримку розвитку відновлюваної енергетики, енергоефективних технологій, зелених будівельних рішень та інших ініціатив, спрямованих на зниження викидів та оптимізацію використання природних ресурсів. Такі заходи сприяють покращенню екологічного стану, забезпечують відповідність компаній міжнародним стандартам екологічної безпеки і сприяють їхній репутації та відношенню споживачів.

Активна роль держави у підтримці економіки через стимулюючі програми є важливим чинником для ефективного відновлення та зміцнення корпоративного сектору. Ці програми сприяють інноваціям, науковим дослідженням та розвитку екологічно чистих технологій, що забезпечує стійкість та конкурентоспроможність компаній. Продовження підтримки державних заходів у цих напрямках допоможе створити сприятливе середовище для підприємництва, інновацій та сталого розвитку економіки країни.

Ринок облігацій та інших фінансових інструментів відіграє важливу роль у сучасній економіці, забезпечуючи підприємствам доступ до довгострокового фінансування та сприяючи їхньому розвитку та впровадженню стратегічних проектів.

Перш за все, ринок облігацій дозволяє підприємствам розподіляти ризики. Облігації представляють собою фінансові інструменти, через які компанії можуть залучати капітал від інвесторів. Придбання облігацій інвесторами означає, що вони надають підприємству позику, за яку отримують відсотковий дохід. Це дозволяє підприємствам зменшити залежність від одного джерела фінансування, розподілити ризики між

різними інвесторами та забезпечити стабільність фінансування на тривалий період.

Ринок облігацій дозволяє компаніям залучати довгострокове фінансування. У порівнянні з кредитами банків, облігації надають можливість підприємствам отримати значно більший обсяг капіталу на довший період часу. Це особливо важливо для реалізації стратегічних проектів, таких як розширення виробничих мощностей, впровадження нових технологій чи запуск інноваційних продуктів. Довгострокове фінансування дозволяє підприємствам планувати на майбутнє, розробляти та реалізовувати довгострокові стратегії, що сприяє їхньому стійкому розвитку та зміцненню конкурентоспроможності.

Залучення капіталу на ринку облігацій також може мати позитивний вплив на репутацію підприємства. Успішне випуск облігацій та їхнє популярне придбання інвесторами можуть свідчити про довіру до підприємства, його фінансову стабільність та перспективи. Це може привернути увагу нових інвесторів, забезпечити підтримку ринкових партнерів та сприяти подальшому залученню капіталу для розвитку компанії.

Отже, ринок облігацій та інших фінансових інструментів відіграє ключову роль у стимулюванні економічного зростання та розвитку підприємств. Він сприяє розподілу ризиків, забезпечує доступ до довгострокового фінансування і допомагає підприємствам реалізовувати свої стратегічні цілі і проекти.

Продовжуючи про ринок облігацій, варто відзначити, що він також сприяє диверсифікації портфеля інвесторів. Інвестори можуть придбати облігації різних видів і рівнів ризику, що дозволяє їм розподіляти свої інвестиції між різними емітентами і галузями. Це допомагає зменшити можливі втрати і ризики, пов'язані з конкретними компаніями або секторами, і забезпечує більшу стабільність та безпеку інвестиційного портфеля.

Крім облігацій, на фінансовому ринку також присутні інші фінансові інструменти, такі як акції, деривативи, валютні операції тощо. Ці

інструменти надають додаткові можливості для залучення капіталу, захисту від ризиків і реалізації різних фінансових стратегій. Наприклад, випуск акцій може допомогти залучити нових інвесторів та підвищити капіталізацію компанії, дозволяючи їй фінансувати свої ініціативи та розширювати свою діяльність.

Ринок облігацій та інших фінансових інструментів є важливим фактором економічного розвитку, сприяючи стимулюванню підприємництва, інновацій та інвестицій. Він допомагає підприємствам залучати капітал, розподіляти ризики, забезпечувати стабільність та розвиватися на довгостроковій основі. Тому, розвиток і підтримка ринку облігацій та інших фінансових інструментів є важливим завданням для фінансової системи країни і регуляторних органів.

Загальноєвропейський та світовий досвід в галузі фінансування корпоративного сектору є надзвичайно цінним для України, особливо в контексті післявоєнного періоду, коли країна стикається зі специфічними проблемами та викликами.

Один з ключових аспектів, на якому може надзвичайно корисний досвід, - це розробка ефективних механізмів фінансування корпоративного сектору. Українські компанії потребують стабільного та доступного джерела фінансування, яке б дозволяло їм розвиватися, впроваджувати інновації та конкурувати на міжнародному рівні. Загальноєвропейський та світовий досвід може надати важливі інсайти щодо різних моделей фінансування, таких як випуск облігацій, емісія акцій, приватні інвестиції, венчурний капітал та інші. Досвід інших країн може допомогти виявити найбільш ефективні та підходящі рішення для українського корпоративного сектору.

Світовий досвід може бути корисним для України у подоланні проблем, що виникають у післявоєнний період. Після конфліктів або воєнних дій країна зазвичай стикається з великими викликами, такими як руйнування інфраструктури, економічне відсталість, недостатність інвестицій та багато інших. Загальноєвропейський та світовий досвід може надати приклади та

рекомендації щодо відновлення економіки, фінансової реформи, залучення зовнішніх інвестицій та розвитку підприємництва. Історії успіху інших країн можуть стати натхненням та джерелом уроків для України у вирішенні власних проблем.

Без сумніву, використання загальноєвропейського та світового досвіду повинне бути адаптоване до українських умов і особливостей. Кожна країна має свої власні контекстуальні чинники, які слід враховувати при впровадженні нових підходів та стратегій. Однак, Україна має свою власну культуру, історію, правову систему та економічні умови, які необхідно враховувати при адаптації іноземного досвіду. Проте, вивчення та аналіз досвіду інших країн може допомогти виявити корисні принципи та принципи, які можуть бути застосовані в українському контексті.

Загальноєвропейський та світовий досвід в галузі фінансування корпоративного сектору та подолання післявоєнних проблем може стати важливим джерелом інсайтів для України. Використання цього досвіду може сприяти розвитку ефективних механізмів фінансування, залученню інвестицій та стимулюванню економічного зростання в країні. Однак, важливо пам'ятати, що адаптація іноземного досвіду повинна відбуватися з урахуванням унікальних умов та потреб України.

3.3. Перспективи щодо залучення фінансування на післявоєнне відновлення корпоративного сектору в Україні

Післявоєнне відновлення корпоративного сектору в Україні має перед собою низку перспектив та викликів, які визначатимуть його успіх у майбутньому. Однією з ключових перспектив є розширення можливостей фінансування за рахунок активізації внутрішніх та зовнішніх ресурсів.

Щодо внутрішніх ресурсів, Україна може сприяти розвитку корпоративного сектору шляхом створення сприятливого середовища для приватного підприємництва та малого бізнесу. Це включає в себе спрощення адміністративних процедур, зниження бюрократичних бар'єрів, поліпшення бізнес-клімату та забезпечення стабільності правового середовища. Такі

заходи сприятимуть залученню внутрішніх інвестицій та розвитку власного потенціалу країни.

Внутрішні ресурси включають у себе розвиток внутрішнього ринку капіталу та залучення внутрішніх інвесторів. Зростання внутрішнього фінансування може стати каталізатором для створення нових підприємств, розвитку інновацій та стабілізації економічної ситуації.

Одним зі способів розвитку внутрішнього ринку капіталу є розвиток фондового ринку. Україна може сприяти створенню та розвитку фондових бірж, де компанії зможуть залучати капітал шляхом випуску акцій та облігацій. Це не лише надасть можливість компаніям отримувати необхідні фінансові ресурси, але й сприятиме розвитку інвестиційної культури в країні. Для цього необхідно створити прозорі та ефективні правила торгівлі на фондовому ринку, а також забезпечити надійну систему регулювання та нагляду.

Внутрішні інвестори, такі як пенсійні фонди, страхові компанії та інші фінансові установи, можуть відігравати важливу роль у фінансуванні корпоративного сектору. Залучення їхніх ресурсів може відбуватися шляхом розвитку спеціалізованих інвестиційних фондів, які спрямовані на підтримку підприємництва та інноваційних проектів. Для привернення інтересу внутрішніх інвесторів необхідно розробити привабливі та ефективні інвестиційні інструменти, а також забезпечити стабільність та високу дохідність.

Окрім цього, розвиток внутрішнього фінансування передбачає сприяння розвитку малих і середніх підприємств. МСП відіграють важливу роль у створенні робочих місць та стимулюванні економічного зростання. Україна може розробити спеціальні програми та ініціативи, спрямовані на підтримку МСП, такі як надання фінансових позик, грантів або податкових пільг. Це допоможе залучити додаткові ресурси для розвитку та зростання малих підприємств, а також сприятиме розширенню їхнього доступу до кредитування.

Для досягнення стабілізації економічної ситуації через внутрішні ресурси, необхідно звернути увагу на вдосконалення інституційного середовища. Це охоплює удосконалення правового регулювання, забезпечення виконання контрактних зобов'язань, боротьбу з корупцією та забезпечення захисту прав власності. Створення стабільного та прозорого бізнес-клімату буде сприяти залученню внутрішніх інвесторів та підтримці розвитку підприємництва.

Належна увага повинна бути приділена розвитку людського капіталу. Інвестиції у освіту, навички та професійний розвиток сприятимуть підвищенню продуктивності праці, сприяючи інноваціям та зростанню економіки в цілому. Розвиток внутрішнього фінансування повинен супроводжуватися програмами підтримки підприємництва та інновацій, які надають доступ до навчання, консультацій та інфраструктури для підприємців.

Узагалі, розвиток внутрішніх ресурсів є важливим елементом сталій економічного зростання та розвитку. Він дозволяє країні знизити залежність від зовнішніх фінансових ресурсів та створити власні основи для стабільного розвитку. Правильно спрямовані заходи з розвитку внутрішнього фінансування можуть стати основою для створення конкурентоспроможної та стабільної економіки української держави.

Однак, для досягнення повного потенціалу розвитку корпоративного сектору необхідно також активізувати зовнішні ресурси фінансування. У цьому контексті важливо залучати іноземні інвестиції, технології та експертизу для сприяння розвитку українських компаній. Для досягнення цієї мети, Україна може покращити свою міжнародну репутацію та імідж, забезпечити стабільність правового режиму для іноземних інвесторів, розвивати більш прозорі та ефективні механізми залучення іноземних капіталів.

Зовнішні ресурси включають у себе приваблення іноземних інвесторів та участь у міжнародних фінансових проектах. Взаємодія з міжнародними

партнерами може забезпечити не лише необхідний капітал, але й доступ до передового досвіду та технологій, що сприятиме розвитку корпоративного сектору відповідно до сучасних стандартів.

Приваблення іноземних інвесторів є важливим інструментом для залучення зовнішнього капіталу та стимулювання економічного зростання. Країна може розробляти та впроваджувати спеціальні програми, інвестиційні пільги та зниження податкового тягаря для іноземних компаній, що зацікавлені у вкладенні коштів. Потенційні інвестори можуть бути приваблені доступним ринком, дешевою робочою силою, географічним розташуванням або іншими конкурентними перевагами країни. Крім того, розвиток інфраструктури та покращення бізнес-клімату також відіграють важливу роль у привертанні іноземних інвестицій.

Одним зі способів приваблення іноземних інвесторів є участь у міжнародних фінансових проектах. Країна може активно брати участь у програмах міжнародних фінансових організацій, таких як Світовий банк, Міжнародний валютний фонд, Європейський банк реконструкції та розвитку тощо. Це може сприяти отриманню фінансової підтримки, технічної допомоги та консультацій з питань розвитку економіки та реформ. Такі проекти можуть охоплювати будівництво та модернізацію інфраструктури, розвиток секторів енергетики, транспорту, сільського господарства та інших галузей.

Взаємодія з іноземними інвесторами та міжнародними партнерами також надає можливість отримати доступ до передових технологій та передового досвіду. Іноземні компанії можуть привнести нові ідеї, методи управління та технології, що сприятимуть підвищенню ефективності та конкурентоспроможності внутрішнього корпоративного сектору. Вони можуть впроваджувати сучасні практики управління, надавати навчання та підтримку місцевим підприємствам, сприяючи їхньому зростанню.

Крім того, зовнішні ресурси дозволяють країні відповідати сучасним міжнародним стандартам. Взаємодія з міжнародними партнерами сприяє

впровадженню найкращих практик у галузі фінансів, управління, стандартів якості та екологічних норм. Це важливо для підвищення довіри іноземних інвесторів, залучення зовнішніх ресурсів та підвищення конкурентоспроможності країни на міжнародному ринку.

Розробка стратегії приваблення іноземних інвестицій та взаємодія з міжнародними партнерами є важливими факторами для розвитку корпоративного сектору. Це допомагає залучати капітал, передовий досвід та технології, необхідні для зміцнення економіки та підвищення конкурентоспроможності країни.

Залучення зовнішніх ресурсів також може відбуватися через активізацію торговельних зв'язків та експортно-імпортних можливостей. Україна може працювати над розширенням своїх торговельних партнерств та підписанням нових угод з іншими країнами. Це дозволить збільшити обсяги експорту українських товарів і послуг, що в свою чергу забезпечить приплив іноземних валютних коштів та стимулюватиме розвиток корпоративного сектору.

Необхідно також звернути увагу на розвиток фінансового ринку в Україні. Зміцнення банківської системи, розвиток страхового та пенсійного секторів, а також створення сприятливих умов для розвитку фінансових інструментів та ринків, сприятимуть залученню фінансових ресурсів для корпоративного сектору. Розвиток альтернативних джерел фінансування, таких як венчурний капітал та краудфандинг, також може стати важливим джерелом фінансування для молодих і інноваційних компаній.

Ще однією перспективою для розвитку корпоративного сектору є впровадження інноваційних фінансових інструментів. Одним з таких інструментів є емісія облігацій для фінансування конкретних проектів. Цей підхід дозволяє компаніям залучати необхідний капітал шляхом випуску облігацій і продажу їх інвесторам. Такі облігації можуть бути спрямовані на фінансування нових ініціатив, розширення виробництва, впровадження нових технологій або розвиток інших проектів. Інвестори, в свою чергу,

отримують дохід у вигляді відсотків або погашення облігаційними платежами. Цей механізм може бути вигідним для обох сторін, оскільки компанії отримують доступ до необхідних коштів, а інвестори мають можливість отримати прибуток зі своїх інвестицій.

Крім того, інноваційні фінансові інструменти можуть включати використання механізмів гарантування для зниження ризиків для інвесторів. Це може бути особливо корисним для новаторських проектів або проектів з високим ступенем несприятливості. Механізми гарантування можуть включати, наприклад, державні гарантії або страхові поліси, які компенсують втрати інвесторів у разі невдачі проекту. Це сприяє залученню інвестицій у ризиковані, але перспективні проекти та стимулює розвиток інноваційних галузей.

Впровадження інноваційних фінансових інструментів має кілька переваг для корпоративного сектору. По-перше, це дозволяє компаніям залучати додаткові кошти для реалізації своїх стратегічних цілей та розвитку нових проектів. Використання облігацій та інших інструментів фінансування дозволяє розширити джерела капіталу поза традиційними кредитними установами.

Інноваційні фінансові інструменти можуть знизити ризики для інвесторів, що забезпечує більшу привабливість проектів та залучення більшого обсягу інвестиційного капіталу. Це може привести до прискореного розвитку індустрії та економіки в цілому.

Крім того, інноваційні фінансові інструменти сприяють стимулюванню інвестиційного клімату та підтримці підприємницької діяльності. Вони розширюють можливості для малих і середніх підприємств отримати фінансування для свого розвитку та розширення. Це може сприяти створенню нових робочих місць, збільшенню виробництва та покращенню економічного стану регіонів.

Впровадження інноваційних фінансових інструментів сприяє підвищенню прозорості та ефективності фінансових операцій. Застосування нових технологій, таких як блокчейн, може забезпечити безпеку та надійність фінансових транзакцій, а також зменшити витрати на посередництво та адміністрування.

Впровадження інноваційних фінансових інструментів, таких як емісія облігацій для фінансування проектів та використання механізмів гарантування, має потенціал позитивно вплинути на розвиток корпоративного сектору та економіки в цілому. Ці інструменти сприяють залученню додаткових коштів, зниженню ризиків для інвесторів та підтримці підприємницької діяльності. Впровадження нових технологій також сприяє підвищенню ефективності та прозорості фінансових операцій. Все це сприяє створенню сприятливого інвестиційного клімату та прискореному розвитку економіки.

Успіх післявоєнного відновлення корпоративного сектору в Україні буде залежати від багатьох факторів. Одним із них є здатність ефективно залучати фінансування для підтримки розвитку підприємств. Залучення капіталу може відбуватися шляхом розміщення акцій на фондових ринках, емісії облігацій або приватних інвестицій. Однак, крім фінансування, успіх корпоративного сектору вимагає розуміння та врахування світових тенденцій.

Сучасний світовий ринок є динамічним і постійно змінюється. Тому для досягнення успіху в корпоративному секторі важливо бути свідомим світових тенденцій у сфері бізнесу. Це означає бути в курсі актуальних інновацій, технологічних розробок та новаторських підходів до управління. Здатність адаптуватися до змінних умов і застосовувати передові практики з інших країн може виявитися вирішальним чинником для конкурентоспроможності українських компаній.

Створення сприятливого інвестиційного клімату також є ключовим аспектом успішного розвитку корпоративного сектору. Це включає в себе

реформування законодавства та бізнес-процедур, зменшення бюрократичних перешкод, забезпечення прозорості та захисту прав власності. Інвестори шукають стабільне та прогнозоване регулювання, що надає їм впевненість в тому, що їхні інвестиції будуть захищені та приносятимуть прибуток. Уряд повинен активно сприяти створенню такого клімату шляхом налагодження діалогу з бізнес-спільнотою, врахуванням їхніх потреб та інтересів.

Розвиток стійкої економічної платформи є ще одним важливим чинником успіху корпоративного сектору. Це означає забезпечення макроекономічної стабільності, контроль інфляції, розвиток фінансової системи та інфраструктури. Наявність доступних та надійних фінансових послуг, ефективна система оподаткування та сприятливі умови для підприємництва є важливими складовими стійкої економічної платформи.

Врахування світових тенденцій, створення сприятливого інвестиційного клімату та розвиток стійкої економічної платформи є важливими елементами успіху післявоєнного відновлення корпоративного сектору в Україні. Ці фактори сприятимуть залученню інвестицій, стимулюванню інновацій та підтримці підприємництва, що сприятиме стійкому економічному зростанню та підвищенню конкурентоспроможності українських компаній.

Успіх розширення можливостей фінансування корпоративного сектору в Україні також залежатиме від здатності компаній до ефективного управління та впровадження інновацій. Необхідно розвивати кадровий потенціал, підвищувати рівень професійних знань та навичок менеджерів, а також стимулювати дослідження та розробку нових продуктів і технологій.

Україна має значний потенціал для розвитку свого корпоративного сектору, але для досягнення успіху необхідно активно працювати над розширенням можливостей фінансування. Це вимагатиме спільних зусиль уряду, бізнес-середовища та міжнародних партнерів для створення сприятливих умов та реалізації стратегічних ініціатив.

Висновки до розділу 3

Проблеми та перспективи розвитку фінансування післявоєнного відновлення корпоративного сектору в Україні розкриває ряд факторів, які впливають на фінансування після воєнного конфлікту та вказує на можливі шляхи подолання цих труднощів.

Аналіз цього розділу показує, що непевність економічної та політичної ситуації є однією з ключових проблем, які ускладнюють залучення фінансів. Відсутність стабільності та надійності в економіці та політиці знижує довіру інвесторів та підприємств, що утримує їх від зроблення значних інвестиційних рішень. Для подолання цієї проблеми необхідно розвивати ефективну політику, спрямовану на забезпечення стабільності та прозорості економічного середовища, а також вдосконалювати механізми регулювання та нагляду.

Іншою значною проблемою є відсутність належної інфраструктури для залучення фінансування. Недостатня розвиненість банківської системи, ринку капіталів та інших фінансових інституцій гальмує розвиток корпоративного сектору. Для подолання цієї проблеми необхідно вдосконалювати фінансову інфраструктуру, залучати іноземних інвесторів та розвивати фінансові ринки.

Висвітлюючи перспективи розвитку фінансування післявоєнного відновлення корпоративного сектору, розділ вказує на важливість належного управління фінансами. Ефективне фінансове управління, включаючи управління ризиками та забезпечення фінансової стійкості, є ключовим фактором успішного відновлення післявоєнного корпоративного сектору. Крім того, стабільне законодавство, яке гарантує права та захист інвесторів, а також активна державна підтримка, сприяють залученню фінансування та розвитку бізнесу.

Загальні висновки розділу 3 підкреслюють необхідність підвищення прозорості та зменшення ризиків для приваблювання інвестиційної активності. Це можна досягти шляхом впровадження механізмів фінансової

звітності і дисципліни, забезпечення доступу до інформації про фінансовий стан підприємств, а також розвитку системи оцінки ризиків та кредитного скорингу.

Варто залучати міжнародних партнерів для створення сприятливого клімату для інвестицій та відновлення корпоративного сектору. Співпраця з міжнародними фінансовими інституціями, такими як Міжнародний валютний фонд, Світовий банк та інші, може забезпечити доступ до фінансових ресурсів, технологій та експертизи, необхідних для розвитку українського корпоративного сектору.

Нарешті, впровадження інноваційних підходів є важливим елементом забезпечення сталого фінансування післявоєнного відновлення. Використання новітніх технологій, таких як блокчейн, штучний інтелект та інші, може покращити ефективність фінансових процесів, спростити доступ до фінансування та залучити нових гравців на ринок.

Розділ 3 вказує на необхідність вирішення проблем фінансування післявоєнного відновлення корпоративного сектору в Україні шляхом забезпечення стабільності, прозорості та ефективного управління фінансами, розвитку фінансової інфраструктури, сприяння міжнародній співпраці та впровадження інноваційних підходів. Ці заходи можуть сприяти підвищенню інвестиційної активності та відновленню корпоративного сектору в Україні після воєнного конфлікту.

ВИСНОВКИ

Магістерська робота, проведена у даному дослідженні, присвячена детальному аналізу фінансування корпоративного сектору в Україні в умовах післявоєнного відновлення. Робота охоплює широкий спектр аспектів, починаючи з теоретичного огляду основних принципів фінансування, дослідження ринку фінансування в контексті війни та аналізу проблем та перспектив розвитку фінансування в післявоєнний період.

1. У ході вивчення цього розділу з'ясувалося, що не існує єдиного трактування сутності поняття "фінансування". Різні дослідники та економісти по-різному трактують ці поняття, залежно від контексту та специфіки дослідження. Це підкреслює важливість ґрунтовного розуміння поняття, а також необхідність врахування різних точок зору при вивченні та аналізі фінансових процесів. Основні види фінансування, їх роль і значення можуть змінюватися залежно від конкретних умов і цілей. Тому важливо розуміти, що фінансування - це складний і багатогранний процес, який вимагає індивідуального підходу і глибокого аналізу. Кожен вид фінансування має унікальну роль і значення в економічному розвитку та функціонуванні компаній.

2. Джерела та інструменти залучення фінансування в бізнес-сектор є різноманітними та багатогранними. Вони включають внутрішні та зовнішні джерела, пряме та непряме фінансування, короткострокове та довгострокове фінансування тощо. Кожне джерело та інструмент має свої переваги та недоліки, а також специфічне застосування. Вибір конкретного джерела або інструменту залежить від багатьох факторів, таких як специфіка діяльності компанії, її фінансовий стан, стратегія розвитку, ринкова кон'юнктура та багато інших. Тому ефективний фандрейзинг у корпоративному секторі вимагає глибоких знань про різні джерела та інструменти і вміння правильно їх використовувати відповідно до конкретної ситуації. Крім того, важливо постійно моніторити та аналізувати фінансовий ринок, щоб вчасно виявляти нові можливості та тенденції.

3. Вибір джерел фінансування - це виклик, який включає низку складних питань. Одним з ключових питань є визначення оптимального співвідношення власного та позикового капіталу. Власний капітал зменшує залежність від зовнішніх факторів, але може обмежувати можливості для інвестицій та розвитку. Іншою проблемою є вибір між короткостроковим і довгостроковим фінансуванням. Короткострокове фінансування може забезпечити гнучкість, тоді як довгострокове фінансування може допомогти досягти стратегічних цілей. Важливо також враховувати специфіку бізнесу компанії, її фінансовий стан, стратегію розвитку, ринкові умови та інші фактори.

4. Війна мала значний вплив на бізнес-сектор української економіки. Велика кількість підприємств була пошкоджена або зруйнована в результаті бойових дій, що призвело до падіння виробництва на 40%. Це, в свою чергу, спричинило зростання безробіття до 10,3%. Війна також призвела до зростання цін на енергоносії, продукти харчування та інші товари, підштовхнувши інфляцію до 21,5%. Це, разом зі скороченням доходів домогосподарств, негативно вплинуло на споживання. Війна також призвела до падіння інвестицій в українську економіку на 60%. Це сталося через зміну попиту на товари та послуги, зміну пропозиції товарів та послуг, зміну цін та зміну конкурентного середовища. Таким чином, війна мала значний вплив на всі аспекти бізнес-сектору української економіки. Це підкреслює необхідність розробки ефективних стратегій та політик, спрямованих на подолання цих викликів.

5. Війна мала значний вплив на бізнес-сектор української економіки, але також створила необхідність відбудови країни та відновлення економіки в цілому. Це створює нові можливості для фінансування, але також вимагає нових підходів та стратегій. Аналіз можливостей фінансування післявоєнного відновлення українського бізнес-сектору виявив низку потенційних джерел та інструментів. Це внутрішні та зовнішні джерела, такі як державне фінансування, приватні інвестиції, гранти, кредити

тощо. Однак важливо пам'ятати, що кожне джерело фінансування має свої специфічні характеристики, ризики та обмеження. Тому вибір конкретного джерела або інструменту фінансування має ґрунтуватися на ретельному аналізі специфіки бізнес-сектору, його потреб та можливостей. Важливо пам'ятати, що постконфліктне відновлення потребує не лише фінансових ресурсів, а й ефективного управління, стратегічного планування та координації зусиль на всіх рівнях. Це підкреслює важливість розробки ефективних стратегій і політик для вирішення цих завдань. Тому аналіз можливостей фінансування є важливим кроком у постконфліктному відновленні, але має бути частиною ширшого процесу планування та управління.

6. Відновлення українського бізнес-сектору після війни потребуватиме значних фінансових ресурсів. Різні джерела фінансування мають свої особливості, переваги та недоліки, і вибір має бути зроблений відповідно до конкретних обставин та потреб підприємств. Власний капітал є важливим джерелом фінансування, але його може бути недостатньо для масштабного відновлення. Випуски цінних паперів, банківські кредити, позики від міжнародних фінансових організацій та приватні інвестиції можуть залучити значні кошти, але вони також пов'язані з певними ризиками. Стабілізація політичного клімату, запровадження прозорого законодавства, створення ефективної судової системи, реформування податкової системи, сприяння розвитку інфраструктури, підтримка інновацій та маркетинг України як інвестиційного напрямку можуть допомогти створити сприятливе інвестиційне середовище, але вони потребують часу, зусиль та значних інвестицій. Гранти на стимулювання бізнесу, благодійні гранти на підтримку бізнесу та співпраця з міжнародними організаціями можуть забезпечити додаткові ресурси для відновлення, але вони також мають обмеження та умови. Тому визначення пріоритетності джерел фінансування є важливим кроком для постконфліктного відновлення українського бізнес-сектору. Це вимагає ретельного аналізу, стратегічного

планування та гнучкого підходу до використання різних джерел та інструментів.

7. Забезпечення фінансування для відновлення українського бізнес-сектору в післявоєнній Україні стикається з низкою викликів. По-перше, економічне середовище є нестабільним і невизначеним, що ускладнює прогнозування та планування. Це може стримувати потенційних інвесторів від інвестування через високий рівень ризику. Другою проблемою є недостатність капіталу для відновлення та розвитку бізнесу. Війна може призвести до значного падіння виробництва та доходів, обмежуючи можливості самофінансування. Ще однією серйозною проблемою є доступність і вартість зовнішнього фінансування. Високі відсоткові ставки, жорсткі умови кредитування та обмеження на міжнародних фінансових ринках можуть ускладнити залучення зовнішніх інвестицій. Крім того, проблеми з правовою системою, корупція та бюрократія також можуть перешкоджати інвестиціям.

8. Аналіз зарубіжного досвіду вирішення проблем ринку фінансування бізнесу свідчить про важливість правильного підходу до процесу відновлення після конфлікту. Позитивний досвід Ізраїлю показує, що ефективне планування, стратегічне управління, розвиток внутрішнього виробництва та активне залучення інвестицій можуть сприяти швидкому відновленню та розвитку бізнес-сектору. Це включає створення сприятливого інвестиційного клімату, сприятливих умов для розвитку вітчизняного бізнесу, реформування податкової системи та підтримку інновацій. З іншого боку, негативний досвід Боснії і Герцеговини підкреслює ризики, пов'язані з недостатнім плануванням, відсутністю ефективного управління та єдиного плану відновлення. Це може призвести до тривалого періоду відновлення та зниження конкурентоспроможності бізнес-сектору.

9. Незважаючи на проблеми, спричинені війною, український бізнес-сектор має значний потенціал для відновлення. Існує кілька можливих джерел фінансування, включаючи акції, позики під заставу цінних паперів,

банківські кредити, позики від міжнародних фінансових організацій та приватний капітал. Вибір конкретного джерела або інструменту повинен ґрунтуватися на конкретних характеристиках, потребах і можливостях підприємства. Для забезпечення успішного відновлення необхідна низка реформ, таких як стабілізація політичного клімату, запровадження прозорого законодавства, створення ефективної судової системи, реформування податкової системи, підтримка розвитку інфраструктури, заохочення інновацій та маркетинг України як інвестиційного напрямку. Ефективне відновлення вимагає стратегічного планування та лідерства. Це передбачає розробку довгострокових планів, визначення пріоритетів та координацію зусиль на всіх рівнях. Отже, перспективи залучення коштів для постконфліктного відновлення бізнес-сектору України є дуже багатообіцяючими, але потребують значних зусиль, стратегічного планування та ефективного управління.

Загальні висновки, отримані в ході цього дослідження, свідчать про складність фінансування корпоративного сектору в умовах післявоєнного відновлення. Вирішення цього завдання вимагає комплексного підходу та врахування специфічних умов. Прозоре законодавство, розвинуті механізми гарантій, активна державна підтримка та ефективне фінансове управління визначають ключові аспекти успішного фінансування в умовах кризи.

Дослідження підкреслює важливість прозорості законодавства, розвитку механізмів гарантій та активної підтримки з боку держави для стимулювання фінансування в умовах кризи.

Висновки, отримані у цій магістерській роботі, можуть послужити основою для подальшого дослідження та розробки стратегій залучення фінансування для відновлення корпоративного сектору в Україні. Це сприятиме подоланню викликів та сприяє будівництву стійкої економіки в післявоєнний період.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баранов Д. В., Домрачев В. М., Любіч О. О. Банки України: відновлення динаміки, проблеми : thesis. 2012. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/63409> (дата звернення: 26.11.2023).
2. Батракова Т. І., Веремеєнко Д. С. ПРОБЛЕМИ І ЗАВДАННЯ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ І ВІДНОВЛЕННЯ. *Efektivna ekonomika*. 2023. № 6. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.6.40> (дата звернення: 26.11.2023).
3. Березянко Т. В. Національні проблеми законодавчого регулювання впливу корпоративного сектору. *Актуальні проблеми економіки*. 2013. № 4 (142). С. 61–65.
4. Березянко Т. В. Національні проблеми законодавчого регулювання впливу корпоративного сектору. *Актуальні проблеми економіки*. 2013. № 4 (142). С. 61–65.
5. Березянко Т. В. Сучасний стан законодавства з регулювання національного корпоративного сектору. *Економіка та держава*. 2009. № 11. С. 88–91.
6. Білоцька І. А. Транспарентність корпоративного сектору як передумова результативності бізнесу в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 5/6, березень. С. 54–58.
7. Бонарев В. В. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*. 2023. № 11. С. 52–57. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.11.52> (дата звернення: 26.11.2023).
8. Гапонюк М. А. Глобальні фактори в розвитку корпоративного сектору України. *Фінанси, облік і аудит*. 2015. Вип. 1 (25). С. 24–36.

9. Гапонюк М. А. Глобальні фактори в розвитку корпоративного сектору України. *Фінанси, облік і аудит*. 2015. Вип. 1 (25). С. 24–36.
10. Голубцов О. Л., Циган Р. М. ПОШУК ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ АКТИВІВ КОМПАНІЇ. XXX Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих учених "Актуальні проблеми життєдіяльності суспільства". 2023. URL: <https://doi.org/10.32782/2222-5099.2023.9.4> (дата звернення: 26.11.2023).
11. Данилишин Б. Про досвід Ізраїлю під час Війни на виснаження (1967-1970) URL: https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/547260_pro_dosvid_izrailyu_pid_chas_viyini.html. (дата звернення: 10.12.2023)
12. Демчишак Н. Б., Юрків Р. Р., Макух З. І. ОЦІНКА ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ: РИЗИКИ ТА ОРІЄНТИРИ ДЛЯ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ І ЗМІЦНЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ. *Efektivna ekonomika*. 2023. № 8. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.8.6> (дата звернення: 26.11.2023).
13. Денисенко М. П., Фаріон Н. О. Аналіз структури корпоративного сектору економіки України : thesis. 2018. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/10215> (дата звернення: 26.11.2023).
14. Денисенко М. П., Фаріон Н. О. Аналіз структури корпоративного сектору економіки України : thesis. 2018. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/10215> (дата звернення: 26.11.2023).
15. Державна служба статистики. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення: 10.12.2023)
16. Державна установа «Інститут економіки та прогнозування НАН України» URL: <http://ief.org.ua>. (дата звернення: 10.12.2023)

17. Захарін С. В. Вплив фінансового стану корпоративного сектору на інвестиційну активність. *Актуальні проблеми економіки*. 2008. № 7. С. 173–182.
18. Захарін С. В. Регулювання власних джерел фінансування інвестиційної діяльності підприємств. *Актуальні проблеми економіки*. 2008. № 5. С. 161–168.
19. Золотарьова В. І. Економічна сутність, класифікація та основні види продуктів сфери послуг. *Економіка та держава*. 2019. № 10, жовтень. С. 103–107.
20. Кифяк В., Круліковська С. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ. *EDUCATION AND SCIENCE OF TODAY: INTERSECTORAL ISSUES AND DEVELOPMENT OF SCIENCES*. 2021. URL: <https://doi.org/10.36074/logos-29.10.2021.v1.07> (дата звернення: 26.11.2023).
21. Кобеля-Звір М. Я. ГРАНТИ ДЛЯ ФІНАНСУВАННЯ МІКРО-, МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ: SWOT-АНАЛІЗ. *Трансформаційна економіка*. 2023. № 4 (04). С. 42–45. URL: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2023-4-8> (дата звернення: 26.11.2023).
22. Коляда Т. Сутність та значення бюджетної стратегії забезпечення фінансування основних напрямків соціально-економічного розвитку держави. *Економічний аналіз*. 2013. Вип. 12, ч. 2. С. 237–241.
23. Косаревич С. Післявоєнна відбудова Боснії і Герцеговини URL: <https://dc.org.ua/news/reconstruction-bosnia>. (дата звернення: 14.12.2023)
24. Крайник О. М. Національна модель корпоративного менеджменту: особливості формування. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 20, жовтень. С. 10–14.
25. Марова С. Ф., Никифорова Н. О., Стойка А. В. ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ. *Central Ukrainian Journal of*

Law and Public Management. 2023. № 2. С. 28–34.
URL: <https://doi.org/10.32782/cuj-2023-2-4> (дата звернення: 26.11.2023).

26. Михайленко І. П. Проблеми реформування корпоративного сектору в Україні. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2005. Вип. 8. С. 71–75.

27. Михайленко І. П. Проблеми реформування корпоративного сектору в Україні. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2005. Вип. 8. С. 71–75.

28. Національний банк України URL: <https://bank.gov.ua>. (дата звернення: 10.12.2023).

29. Нескородєва І., Буюнь Я. ТРАНСФОРМАЦІЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ПІДПРИЄМНИЦТВО» В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРУ. *Економіка та суспільство*. 2021. № 33. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-19> (дата звернення: 26.11.2023).

30. Носова Є. А., Клименко В. М. ВІЙНА В ЦИФРАХ: ОБСЯГИ НАДАНОЇ ДОПОМОГИ ТА ОЦІНКА ФІНАНСУВАННЯ, НЕОБХІДНОГО ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ. *Efektivna ekonomika*. 2023. № 3. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.3.53> (дата звернення: 26.11.2023).

31. Олефір Є. А. Основні теоретико-методологічні аспекти адаптації банківської системи до особливостей фінансово-економічного простору: її сутність, види та форми. *Регіональна економіка*. 2015. № 4 (78). С. 122–131.

32. Особливості формування сучасного корпоративного сектору економіки України : thesis / О. В. Клименко та ін. 2010. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/14921> (дата звернення: 26.11.2023).

33. Попова В. В. Передумови становлення управління корпоративного сектору національної економіки. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2005. Вип. 8. С. 107–111.

34. ПРОГРАМА Підтримки бізнесу у Львівській області на період воєнного стану на 2023 рік URL: <https://loda.gov.ua/documents/56704>. (дата звернення: 10.12.2023).
35. Прокопчук Л. Проблеми реформування державного корпоративного сектору України. *Економічний дискурс*. 2017. Вип. 2. С. 97–104.
36. Рабушенко А. В. Альтернативні напрямки кредитування корпоративного сектору України : thesis. 2012. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/63674> (дата звернення: 26.11.2023).
37. Семенюк В. Стан корпоративного сектору економіки. *Україна - НАТО*. 2006. № 2. С. 45–56.
38. Собенко Н. 840 підприємств в Україні переїхали через війну у безпечні регіони URL: <https://suspilne.media/600097-840-pidpriemstv-v-ukraini-pereihali-cerez-vijnu-u-bezpecni-regioni-opendatabot/>. (дата звернення: 10.12.2023).
39. Солодовнік О. О. Диспропорції розвитку зовнішнього середовища корпоративного сектору економіки України. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. № 7 (109). С. 73–80.
40. Супрун О.О. Наукові підходи трактування сутності фінансування. «Young Scientist» №12 (15) с.121-125
41. Теслюк С., Матвійчук Н., Демчук Н. КРАУДФАНДИНГ ЯК СУЧАСНИЙ СПОСІБ ФІНАНСУВАННЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ. *Економіка та суспільство*. 2022. № 37. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-16> (дата звернення: 26.11.2023).
42. Трофімчук М. О. ОЦІНКА ВПЛИВУ ВІЙНИ НА ВІТЧИЗНЯНУ ЕКОНОМІКУ ТА ПОДАЛЬШІ ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВО ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ. *Ekonomika ta derzhava*. 2022. № 6.

С. 60–64. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2022.6.60> (дата звернення: 26.11.2023).

43. Федоренко А. Додаткові джерела фінансування підприємств реального сектора й економічні механізми залучення інвестиційних ресурсів у виробництво. *Світ фінансів*. 2017. Вип. 1 (50). С. 100–114.

44. Федоронько Н. Оцінка впливу системи оподаткування на інвестиційну діяльність в Україні. *Економіст*. 2011. № 9 (299). С. 53–55.

45. Фесенко Г. О. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В СТРАТЕГІЇ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ХЕРСОНСЬКОГО РЕГІОНУ. *Efektivna ekonomika*. 2022. № 11. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.11.61> (дата звернення: 26.11.2023).

46. Хуторна М. ОЦІНКА ВПЛИВУ ІНСТИТУЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ НА ЯКІСТЬ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ КРЕДИТНИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ. *Вісник Університету банківської справи*. 2019. № 1(34). С. 51–62. URL: [https://doi.org/10.18371/2221-755x1\(34\)2019183108](https://doi.org/10.18371/2221-755x1(34)2019183108) (дата звернення: 26.11.2023).

47. Царук В. Необхідність формування аналітичної системи корпоративного управління. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2020. Вип. 1. С. 79–88.

48. Чердаков В. А. Науково-методичні основи формування корпоративного сектору в процесі приватизації: автореф. дис. ... канд. екон. наук. Київ, 2005. 19 с.

49. Черенько Л. М. Проблеми вибору моделі соціального розвитку. *Демографія та соціальна економіка*. 2006. № 2. С. 115–123.

50. Чижевська І. Р. Проблеми розвитку корпоративного сектору в сучасних умовах. *Студентський вісник Національного університету водного господарства та природокористування*. 2017. Вип. 2 (8). С. 102–104.

51. Чижевська І. Р. Проблеми розвитку корпоративного сектору в сучасних умовах. *Студентський вісник Національного університету водного господарства та природокористування*. 2017. Вип. 2 (8). С. 102–104.

52. Шапран О. Маркетингове обґрунтування заходів щодо стабілізації економічної системи України у післявоєнний період на основі шеренгової економіки /О. Шапран // Вісник Національного технічного університету"Харківський політехнічний інститут"(економічні науки).–2022. –№ 1. – С. 3-7.

53. Шапран Н. Фундаментальний аналіз акцій в Україні: оцінка впливу мікроекономічних факторів на формування ринкової вартості акцій. *Економіст*. 2005. № 11. С. 53–57.

54. Якубовський Р. Правові проблеми фінансування навчальних закладів із альтернативних джерел. *Підприємництво, господарство і право*. 2012. № 4 (196). С. 98–101.

55. Adamiv M., Lysa D. The essence and features of financing startup enterprises. *Management and Entrepreneurship in Ukraine: the stages of formation and problems of development*. 2023. Vol. 202, no. 1. P. 123–130. URL: <https://doi.org/10.23939/smeu2023.01.123> (date of access: 26.11.2023).

56. Atamanchuk Z. A. Problems and Prospects of the Development of Corporate Management in Ukraine. *Business Inform*. 2021. Vol. 8, no. 523. P. 184–189. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-8-184-189> (date of access: 26.11.2023).

57. Kotina H., Stepura M., Hryhorenko A. FINANCIAL ADJUSTMENT AND ENERGY INTENSITY OF THE ECONOMY: CHALLENGES AND PROSPECTS OF IMPLEMENTATION IN UKRAINE. *Scientific Notes of Taurida National V.I. Vernadsky University. Series: Economy and Management*. 2020. Vol. 70, no. 4. URL: <https://doi.org/10.32838/2523-4803/70-4-41> (date of access: 26.11.2023).

58. Piddubna L., Kulesha K. USING THE TECHNOLOGY OF AN ECONOMIC BREAKTHROUGH FOR THE POST-WAR RECOVERY OF

UKRAINE. *Market Infrastructure*. 2023. No. 71.

URL: <https://doi.org/10.32782/infrastructure71-15> (date of access: 26.11.2023).

59. Seneta Z., Dubovich I. PROBLEMS OF THE DEVELOPMENT OF RURAL TOURISM IN UKRAINE IN THE CONDITIONS OF WAR AND PROSPECTS OF POST-WAR RECONSTRUCTION. *Market Infrastructure*. 2023. No. 72. URL: <https://doi.org/10.32782/infrastructure72-23> (date of access: 26.11.2023).

60. Vyhovska V., Chkhaidze V. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ. *PROBLEMS AND PROSPECTS OF ECONOMIC AND MANAGEMENT*. 2019. № 1(17). С. 182–189. URL: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2019-1\(17\)-182-189](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2019-1(17)-182-189) (дата звернення: 26.11.2023).

61. Vyhovska V., Chkhaidze V. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ. *PROBLEMS AND PROSPECTS OF ECONOMIC AND MANAGEMENT*. 2019. № 1(17). С. 182–189. URL: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2019-1\(17\)-182-189](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2019-1(17)-182-189) (дата звернення: 26.11.2023).

62. URC 2022 – П'ята Міжнародна конференція з питань реформ в Україні URL: <https://ua.urc2022.com/materiali-konferenciyi> (дата звернення: 26.11.2023).

63. Zaiets R., Kovalenko D. FINANCING GREEN PROJECTS AS AN OPPORTUNITY TO ACTIVATE INVESTMENT ACTIVITIES IN UKRAINE IN THE CONDITIONS OF POST-WAR RECOVERY. *International scientific journal "Internauka". Series: "Economic Sciences"*. 2023. No. 7(75). URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-7-9063> (date of access: 26.11.2023).